

Prefa unui număr 30 cruceri — 75 de bani.

Jurnal beletristic - literar.

Abonament pe un an fl. 7, pe un semestru fl. 3.60

Nr. 8.

Apare la 1 și 15 ale fiă-cărei luni.

Tomul I.

Ciocoli.

Roman istoric de Theochar Alexi.

(Cântinuar.)

Dar nu! curtea nu era părăsită de tot, colea după un stilp zăcea o ființă omenescă.

Andronache merse spre ea.

— Cine esci tu fă — întrebă el.

„Să trăiesci Măria-ta“ inginâ o voce răgușită, „sunt vėduva sofragiului Dinică.“

— Dar unde-mi sunt argații? — întrebă Andronache.

„S'au dus, s'au dus cu toții“ rėspunse țiganca chióră și ológă, căci vėduva sufragiului Dinică, era o țiganca, și era chióră și ológă și trăia prin curtea boerescă din mila argaților și a țiganilor.

— Unde s'au dus?

„Mai sciu și eu coconașule, au fugit! au luat lumea in cap!“

Au fugit, cum, de ce?

„Apoi să veđi, a sėră când eram să ne culcăm veni coconașul Tache, logofėtul boerului, adună pe toți argații boerului imprejurul sėu și le spuse in taină, că s'ar fi gătut cu coconașul, boerul, Măria-ta, adică că a-i fi calicit, și ne spuse, că acum să-și vėdă fiecine de ale sale; că el insuș va merge cu lacrimi in ochi ca să-și caute pânisóra sa in altă parte. Ci-că, mai đise el: coconașul, boerul, Măria-sa, nu mai are bani, ca să-mi plătescă léfa, voi lua carėta și doui armăsari, și după ce đise asta, o și făcu. Cei lați toți făcură ca și el, luară ce putură și sė duseră, numai eu seraca de mine, nu m'am putut împărtăși cu nimic, de chióră și ológă ce sunt, și am ramas aici, cum mă veđi, prăpădită ca vai de mine, coco-

nașule, boerule Măria-ta, đic și đeu lui Dumne-đeu.“

Andronache amărit de scirea ce-i croncănise acéstă cióră, i dete una cu piciorul, de sė tăvăli cu vaete, urlete și țipete grozave in praf, apoi sė duse, alergă, ca din fire scos, merse de-a dreptul la hătmanie, ca să pırască pe hoțul de Tache, să-l arunce in fundul cel mai adėnc al pușcăriei.

Dar Tache fusese inaintea lui p'aici, de il pırise pe Andronache, după povăța Duduchei. Deci hatmanul nici că voi să asculte pe postelnic până la sfērșit ci il intrerupse cu vocea aspră đicėnd: „Dta vorbești de hoți, đici că te-a jăfuit pe Dta?“ apoi îi întorse spatele. —

Coconul Andronache alergă din deregătoria in deregătoria, dar Tache fusese pretutindenı inaintea sa și pretutindenı primi acelaș rėspuns ca la hătmania.

Acum sė țiri până la podul-Caliți și merse la casa in care locuise Duduca.

Casele erau tóte góle, nimica prin ele, de cât päreții despuiați.

— Ce-o mai fi și asta? sė întrebă grecul sdrobot de sarcina nefericirilor sale.

Eși din curte. La pórtă privi in sus, privi in jos, ca și când n'ar mai sei in cotro să-apuce.

O vecină il pındise și veni acum la el, ca să scótă pe biet om din nedumerirea sa.

„Dór cauți pe Chera Duduca?“ întrebă ea cu mult interes.

— Așa, pe dėnsa o caut, au sei unde s'a dus?

„Sciu și unde, sciu și când sciu și cu cine“ răspuse vecina cu aer de importanță.

Coconul Andronache părea aiurit, căci nu scóse nici un cuvânt din gura sa la această descoperire, ci își sterse numai sudorile, cari îi curgeau șiróie de pe frunte.

Vecina mai asceptă puțin ca să fiă întrebată, dar vedând că boerul persistă în tăcerea sa straniă, nu se putu răbda mai mult, nu putu reține scirea cea tainică, pe care o aflase dēnsa numai după multe stăruințe, luându-se incetinel după slugile, care duceau acarele și descosēnd cu amēnuntul pe o fētă din casă a Duduchei, cu care se avea bine.

— Duduca — țise dar acum vecina către coconul Andronache — s'a sculat ađi des de diminētă, a încărcat vr'o doue carē cu sculele ei, și s'a dus apoi cu carē cu tot și însoțit de coconașul Tache, care era îmbrăcat în haine boieresce, fudule, de protipendă . . .

„Tache, calicul de Tache, îmbrăcat în haine boeresce de protipendă — a însoțit pe Duduca!?“ —

— Ba mi-a dus'o în caretă, decă nu mă înșel în butca Măriei-tale, trasă de armăsarii Măriei-tale.

„În butca mea, cu caii mei! . . . și unde s'au dus nelegiuții? unde?“

— Ei au apucat spre mahalaoa Lucaci! —

Coconul Andronache voi să plece.

— Dar stai boerule, unde vrei să te duci? — țise vecina.

„Mă duc să-i prind — să-i arunc în pușcărie!“

— Dar mahalaoa Lucaci este mare, și D-ta nu scii unde să-i cauți.

„Spune, te rog, spune unde sunt, decă scii.“

— În acest minut vor fi tocmăi în biserica Lucaci.

„În biserică, ce fac ei acolo.“

— Sē cunună — țise vecina cu fața zmerită.

„Sē cunună, minți femeia spurcată. Duduca mea să se cunune cu o slugă ticălosă. Minți! minți . . . Și repețind acest cuvânt într'una coconul Andronache o porni în grabă spre biserică din Lucaci.

Vecina își făcu cruce, apoi se duse să spurvă faima prin tótă vecinătatea.

Coconul Andronache trebui să guste și ultima picătură din cupa plină de amărăciuni.

În momentul când intră pe ușa bisericii, nuntașii se învērteau în dansul lui Isaia.

— Opriți, stați, o . . . ! sbieră nefericitul voind a să arunca asupra lui Tache, dar nu mai putu. Córda era pré întinsă, se rupse. Andronache cădu la pământ, lovit de dambă.

„Un biet nebun!“ țise coconul Tache.

— Sērmanul — oftă coconița lui Tache, — na părinte un icoșar, să-i citești o molitfă! —

Ce deosebire între acesta cununie, și între aceea care se săvērși cu vro doue septămăni mai în urmă în biserică de la Bucov.

Aici grabă, linisce și o intrerupere atât de tragică. Aici doue fințe miserabile, Tache și Duduca, se unia dinaintea altarului pentru a urma pe calea crimelor.

Acolo veselă sgmotósă, brađi impodobiți, lăutari, tot satul în picere pentru a asista la sērbătórea cea frumósă.

Mirésa era Mândica, puțin cam zmerită, puțin melancolică, dar învoită cu sórtea ei frumósă, de a se pune sub scutul unui braț viguros unei inimă iubitoare și credincióse.

Mirele Nicolae, nebun de fericire.

„Nicolae“ țise Mândica în un moment când erau mai nepîndiți în decursul veselilor de nuntă, „scii de ce lucru voi ruga acum mai întâiu pe Dumneđu?“

— Nu dragă, spune-mi ca să sciu și eu. —

„Să nu se implinēscă blăstemul meu, cu care am afurisit pe Tache, căci tot numai purtării sale am să-i mulțănesc fericirea mea de astăzi.“ —

Nicolae nu găsi nici un cuvânt, ca să răspundă la această mărturisire, care denota o delicatēță subtilă.

Drept răspuns el o strinse de mâna.

XXII.

Găitanul verde.

Dumneđu părea a implini dorințele Mândichei. Ea blăstămase pe Tache cu un blăstem grozav, și am vedut, cum, ca prin o minune, începuse a se întórce norocul lui, și cum, din visurile sale nebune de stăpînire, fusese silit a se coborî la o realitate fórte de rēnd, socotind de un noroc că cel puțin nu scăpase din mâni pe Duduca cu comorile ei vedute și nevēdute, știute și nesciute.

Între cele nesciute pitacul domnesc prin care Tache se numea mare postelnic, după starea lucrurilor, nu avea mai nici o valóre. Căci cădușeră din slavă tóte creaturile lui Caragea, chiar și acelea, care apucaseră de a-și valida pitacurile domnesce, și se aflau dejă la putere. Ce folos să mai fi avut acum un pitac neexecutat.

După tóte aparințele nu era vrednic nici o lulea de tutun.

Și totuș, trebuie s'o mai repetăm încă odată, dorințele Mândichei păreau a avea trecere dinaintea lui Dumneđu, căci acum după ce se căise de afurisenia ei, pitacul lui Caragea prin care Tache primea postul de mare postelnic fu recunoscut de Caimacámie, tocmăi fiind-că nu fusese încă executat, tocmăi fiind-că cel numit la acea demnitate înaltă nu avusese încă timp să abuzeze de puterea sa și fiind-că purta un nume românesc și era un fiu al țerei.

Tache Pângărescu făcea parte din protipendă, și avea vot la divan. El după povața Duduchei se alipise pe lângă boerii pământeni și iscălise împreună cu dēnsii și cu mitropolitul o cerere către înalta pórtă,

cu care se rugau ca să li se dea voie, a alege ei înșile pe Domnul țerei.

Tache lucrase numai după porunca Duduchei, ér nu după aplecarea și voința sa. El din contră era dușmanul cel mai inverșunat, de și ascuns, al boerilor pământeni, și se uneltea în taină, ca să nimicescă pe un membru din Caimacämie.

N'avem de cât să ve spunem numele acestui membru, pentru ca să știți cu toții de ce-l ura Tache.

Acel membru să numea Vlad Voicu și era soțul Dochiei Comănescu. Acel Vlad Voicu, care-l dase pe mânilor unor săteni neciopliți, de îl lungiseră cu bătăi de bătă la pământ.

Tache îl recunoscuse îndată pe Vlad, ér acesta nu putea să scie, că marele postelnic, în hainele sale boeresci, era acel argat murdar, pe care-l maltratase odinoriă așa de cumplit la Comarnic, pe șosea.

Tache nu spusese nimenui nimic despre descoperirea sa, dar în sine își jurase, că va respăti cât mai curând și cât mai cumplit pe Vlad Voicu de loviturile lui de bătă.

Tache îi destinase lui Vlad găitanul cel verde. Dochia însă păstra cu mare grijă acest instrument primejdios, căci ea urmărea cu mai mare tenacitate și cu mai multă perseveranță ținta ce își pusese, și care nu era altă, de cât de a se vedea pe tronul României, ca soția Domnitorului.

Étä în puține lineamente planul ei.

Décă vor implini Turcii cererea boerilor și vor permite ca ei să-și alegă din sênul lor un Domnitor, atunci găitanul verde va fi reversat pentru capul aceluia, căci atâta minte avea Duduca, ca să cunoscă, că Tache Pângărescu, acum n'avea nici o șansă de a fi numit printre candidații tronului și încă cu atât mai puțin de a fi ales la domnie. Sub sceptrul unui principe pământean terenul pentru ocuparea tronului se putea prepara pré bine, grația desbinării ce trebuia să se nască printre diferiții pretendenți, rămași nemulțămiiți.

Décă însă Turcii vor refusa cererea boerilor și pórtă va numi ca și până acum, de-a dreptul un beiu, atunci îl va lăsa pe tron, timpul necesar pentru a pacta cu vr'o persoană de influință pe lângă marele vizir. Apoi va delătura pe acest beiu respectiv cu ajutorul găitanului. Tronul devenind vacant să va numi beiu persoană de influință cu care pactase ea, și anume astfel, ca să nu vină în țără ei să-l pună pe Tache caimacam în locul său. De la Caimacämie, până la Domniă nu mai era apoi de cât un singur pas.

După cum vedem această femeie în gândurile ei dispunea de capetele voevodilor, ca de nisece lulele de tutun. Avea nebulia stăpînirii, dar totuș nu putem dice că planul ei ar fi fost lipsit de sistemă și că această sistemă, aplicată cu dibăcie, n'ar fi putut, prin acele timpuri duce la țintă.

Da, asta era p'atunci sórtea bietei țeri, era dată pe mânilor primului venit. Cea mai miserabilă, cea

mai disprețuită, cea mai pângărită ființă, putea, cu speranță de reușită, să întindă mânilor sale murdare la sceptrul României.

Tache cunoscea planul Duduchei, el credea în executarea lui, căci credea în geniul și norocul grecoicei, dar el nu urmărea neclintit, ca ea această țintă, pré înaltă pentru capacitatea sa.

Apoi mai venise în joc, după cum v'am arătat, și patima resbunării. Tache era gata a jertfi pentru resbunarea sa în contra lui Vlad Voicu, bucuros în tot minutul nălucirea Domniei.

El dar destinase găitanul verde pentru grumazul lui Vlad, și tótă trudirea sa țintea acum numai într-un acolo, de a și-l procura fără scirea Duduchei.

Asta era însă un lucru greu, ba imposibil chiar, de óre-ce Duduca, își incinsese găitanul prețios peste mijlocul ei, și îl purta acolo neconținut, și și nópte.

Cu forța i s'ar fi putut lua, dar fără scirea ei, nu. Tache își bătea mereu capul cu deslegarea acestei sarcine, dar tóte chibzuirele sale fură în zădar.

Duduca nu depunea acel găitan de cât numai decă lua vr'o baie; așa dară numai atunci i s'ar fi putut răpi. Tache gândi la mijloce cum să între pe nesimțite în baie la Duduca. Dar apoi vedu, că chiar decă i-ar fi succes a se introduce pe nesimțite în baie la Duduca, și decă ar isbuti a lua găitanul, Duduca ar descoperi acest furt îndată, ce va eși din baie, și l'ar bânui la moment pe el, de óre-ce nimeni de cât el nu putea cunoște prețul aceluia talisman.

Voiesce și vei putea, este o devisă profesată de mulți ómeni înțelepți; deci această devisă trebuia să cuprindă un adevăr în sine, și acest adevăr nu va fi numai de astăzi, ci trebui să fi existat și pe timpul de care vorbim.

Tache voia serios, ba cu tóte fibrele putinței sale, și totuș să nu fi pătut?

Nu, n'a putut, multă îndelungată vreme. Era aprópe să cadă în idiotism, de combinațiunile cele varié pe care le întorcea în capul său, și totuș nu isbutise încă de a găsi mijlocul căutat.

În fine i veni o idee.

Décă se înlocuia găitanul cu unul asemenea lui, Duduca nu observa nimic. Deci étă posibilitatea executării. Acum însă era întrebarea, cum să-i-lă fure pe nesimțite, și cum să-l înlocuiască cu unul asemenea.

Tache veduse găitanul numai o dată și atunce numai în trecăt, căci Duduca îl pusese îndată la locul său obișnuit, și nu i-lă mai arătase. El nici nu scia bine, decă este de cânepă său de mătase, și cum este impletit, nici chiar nuanța colórei nu o ținea minte.

Încercă în nenumerate rânduri să înduplece pe Duduca, ca să i-lă arete, dar ea cu cât insista mai mult, cu atât îl refusa mai tare.

Apoi se gândi să se folosescă de somnul ei nópte, pentru a cerceta natura aceluia găitan. Dar și asta era greu, căci îl ținea mereu acoperit cu vr'o haină.

În fine isbuti o dată să-lu pipăie.

Simți că e de mătase și că-i impletit din trei fire resucite.

Acum trebuia să mai constate numai culórea.

Pentru asta trebuia să pândéscă o nópte luminósă, când era luna plină.

Dar fiind-că la lumina lunei culorile arăt altfel de cât la lumina sórelui, el îș procură o colecțiune din tóte nuanțele posibile ale culorei verđi.

Astfel preperat ridică incetinel, cu mâna tremurândă colțul hainei care acoperea găitanul incins peste mijlocul Duducheii adormite și reuși, după mai multe încercări, care în emoțiunea sa îi părură că durézá un veac, a constata nuanța colórei. El resuffă o dată mai tare, de ușurarea, care îș aflase. Sgomotul ce făcuse respirațiunea sa era p'aci, p'aci să-lu trădeze. Duduca se întorse în pat și Tache acceptă inlemnit, descoperirea faptului său. Dar din fericire Duduca nu se desceptase, și Tache părăsi iatacul ei, plin de bucurie.

Chiar a doua ți se duse la un ciaprăzar și comandă un găitan întocmai ca acela pe care-lu purta Duduca incins peste mijlocul ei.

Ciaprăzarul îl făcu, dar lui Tache nu-i plăcu, i se părea că nu se potrivește întocmai. I arată diferența și ceru să-i facă altul. Ciaprăzarul mai făcu unul, apoi încă altul, și d'abia la al cincelea fu în stare a mulțami pe Tache.

Acum avea să execute cea mai periculósă parte a întreprinderii sale, avea să fure găitanul padișahului și să-lu înlocuiescă cu cel prefăcut.

Tache de când găsisese soluțiunea problemei studiase cu atențiune tóte amenunțele unei băi luate de Duduca.

Ea le lua a casă în o odaiă destinată anume pentru acest scop. Acéstă odaiă era situată în parterre, dar în un parterre mai înălțat și avea doue ferestre spre grădină.

Aceste ferestre cu tóte că erau atât de înalte în cât n'ar fi putut nimen să se uite prin ele d'afară în interiorul odăiei, totuș tot de-a-una când Duduca se afla în baie, erau cu perdelele lăsate.

Tache isbutise chiar a se uita în odaiă, d'afară prin feréstră, pe timpul când Duduca era în baie.

El îș făcuse o scăriică, astfel încât suinduse pe ea putea privi prin feréstră, ér cât despre perdea, se putea zări prin crepăturile de pe margine.

Veduse, că Duduca punea găitanul cel prețios pe o masă, care nu era toemai departe de feréstră. O mâna de bărbat putea să ajungă până acolo.

Dar ferestrele erau închise.

Cum să le deschidă?

Cât pentru asta, lucrul nu era neexecutabil. Tache, care lua și el băile tot în aceeași odaiă, avu grije, să desfacă tóte zăvórele, astfel încât prin o simplă împinsătura de afară, se putea deschide feréstră. Ba avu grije, să ungă țiginele ferestrei, ca să nu facă

vr'un sgomot, când o va deschide, ca să nu-lu trădeze cumva în ultimul moment.

În fine sosi momentul executării.

Era într'o séră frumósă, aerul lin și molatec poftea la trândăviă. Duduca porunci să i se prepare o baie.

Tache incepu a schimba la fețe, era în o agitațiune cumplită. Pentru a nu se trăda, afectă durere de cap și merse afară.

Să duse în grădină, aduse scărița pe care o ținea ascunsă, o puse la feréstră, se urcă, deschise feréstră, se uită în odaiă, îș închipui locul de pe mesă unde avea să fiă peste puțin acel odor, după a cărui posesiune se lupta, încercă decă va putea să-l atingă; — tóte mergeau de minune.

Acum asceptă să vină Duduca. Inima i se bătea atât de tare, în cât i era frică lui Tache, că-l va trăda acel sgomot dinaintea Duducheii. Minutele de asceptare i se făcură ore, țile întregi.

În fine veni Duduca, în fine se desbracă, acum îș desfășoră prețiosul găitan și-l puse pe mesă, cam în locul unde-l punea de obicei. Duduca intrase în baie.

Tache mai asceptă puțin, apoi împinse incetinel feréstră, ridică un colț al perdelei îș vîri mâna dréptă, în care ținea găitanul prefăcut, — linișor până la mesă, apucă un sfîrc al găitanului adevérat, și incepu să-l tragă la sine. Acum voi să lase găitanul pe care-l ținea în pumn pe mesă, și deschise mâna. Găitanul prefăcut remase pe masă, dar cel adevérat lunecă în jos.

Pe Tache îl trecură șiróie de sudori reci.

Tótă truda sa era în zadar, ba avea să se prefacă în pericol pentru dênslu.

Duduca va găsi cele doue găitane, și va descoperi uneltirile sale întru răpirea lui.

Ce era de făcut? Tache nu vedea nici un mijloc de scăpare. Voia să fugă. Apoi éráș se gândi, că va fi mai bine să pândéscă de la feréstră, ce va face Duduca, când va descoperi lucrul.

Stete cu dinții clântinénd acolo la feréstră.

Duduca nu rămase mult în baie, Tache o vedu că eșise și se apropiase de mesă.

Acum, acum, va vedea găitanul dinaintea picrelor ei, și va vedea și găitanul de pe masă... apoi...

Dar, minune, Duduca cufundată în gânduri, atinse chiar cu piciorul găitanul de pe podin și-l împinse mai afund sub masă, dar nu-l băgase în semnă, cu atât mai puțin băgă acum de semnă, că găitanul de pe masă nu era acelaș pe care-l pusese ea acolo. Îl luă fără de a părăsi fața ei gânditoare, se încinse, îș găti pe deplin toaleta și eși din odaiă.

Tache veduse tot, Tache era în extasul bucuriei. Acum găitanul era al său, găitanul cel adevérat cel prețios, nimeni nu-l putea opri, ca să se ducă îndată în odaiă și să-l ia de sub mesă.

Nici nu-l opri nimeni. Satana i fu întru ajutor.

XXIII.

Ucigaşul.

Turcii nu incuviinţară cererea boerilor pământenii ei denumiră pe Alexandru Şuţu de beiu. Acesta se întâmplă în primăvara anului 1819. Chiar a doua zi după ce se răspândise această ştire în Bucureşti, se auzi că Vlad Voicu, cel mai tânăr, dar cel mai ager membru al Caimacamiei, care lucrase mai mult pentru învingerea principiului de vodă pământească, fusese găsit, sugrumat cu îngrozitorul găitan verde de gât.

Toţi atribuiau această moarte beifului nou numit, şi nimeni nu voia să creadă declaraţiunilor sale, că n'ar fi amestecat întru nimic la această justificare, şi nimeni nu le privea de serioase cercetările, pe care le pornise Şuţu întru descoperirea acestei taine sinistre.

Cercetările sale remaseră cu totul fără efect. Ele să şi incheară în mod oficial; numai un singur om, Kelalai Achmet în Constantinopol, se temea de conexitatea acestui omor, cu misiunea sa în contra lui Caragea şi se hotărî a nu-şi da pace, până ce nu va pune mâna pe făptuitor.

Kelalai Achmet întreprinse această sarcină cu atâta serioşitate, încât îi succese a constata, că găitanul, de care credea el, că s'ar fi servit pentru sugrumarea lui Vlad Voicu, era încă la Chera Duduca, incins peste mijlocul ei. Dar nu scia nici el, nici chiar Duduca, că acest găitan era prefăcut, şi că cel adevărat se întrebuinţase în adevăr la repunerea lui Vlad Voicu.

Noi însă, care am urmărit pe Tache Pângărescu cunoscem secretul său.

Să continuăm cu împărtaşirile noastre; acolo unde le-am întrerupt, dar mai întâi să reînnoim cunoştinţa cu Vlad şi cu Dochia pe care îi părăsiserăm pe drum în spre hotarele ţerei.

Vlad după ce lăsase pe Tache lungit în praf, se urcase în butcă la Dochia şi o pornise înainte. Ei sosiră fără nici o piedecă la hotare, le trecură şi merseră la Braşov unde se cununară. Aici petrecură luna lor de miere, care se prelungi timp de aproape patru ani, căci Vlad nu îndrăznea a se întorce în ţară până ce era Caragea pe tron. Dochia era fericită. Ducea un trai idilic în acel oraş, care a servit de atâtea ori de refugiu, celor ce au părăsit ţera şi au voit să rămână aproape de ea. Dochia s'ar fi învoit a petrece totă viaţa ei acolo, dar Vlad nu se mulţamea cu o sorşte atât de modestă şi fără activitate.

Cum auzi de fuga lui Caragea se întorşi cu Dochia, şi cu un fiu al său, cu mititelul Alexandru a casă la Bucureşti, în casele sale părinteşti. El fu ales, după cum seim în Caimacânia ţerei, şi se nutrea cu cele mai strălucite speranţe în viitorul scumpci sale patrii.

Dochia însă nu se putea feri de o temere surdă, neexplicabilă, neînţelsă. Fiul lor Alexandru un co-

pilaş ca de trei ani ducea dorul oraşului său de nascere.

Tămna li mai trecu Dochiei şi lui Alexandru cum li trecu, căci o petrecură la via, apoi şi buna dispoziţiune a lui Vlad, care îi cerceta adese ori contribui mult la înveselirea lor, dar érna li se păru tristă, căci întreaga societate cu care veniau în atingere, era agitată şi preocupată cu cestiunile politice, care luau din ce în ce un aspect tot mai defavorabil pentru partizanii domnitorului pământească. Şi Vlad îşi perduse voia. El hotărî a se întorci éraş la Braşov, îndată ce s'ar numi un beiu de cătră înalta portă, căci despre o parte nu ar mai fi avut de o cam dată nici un câmp de activitate în ţară, ér despre altă parte ar fi mulţămit pré mult pe Dochia şi pe micul Alexandru, care ducea dorul după acel oraş.

Alexandru Şuţu fu numit beiu!

Vlad Voicu, îndată după primirea acestei ştiri merse a casă şi dispuse a se face preparativele de plecare.

A doua zi erau să plece éraş din ţară.

Dochia resimţi o mare bucurie când auzi de această dispoziţiune. Ei i se părea, că scapă de un réu, de un pericol bântuitor, infricoşat, cu atât mai îngrozitor, fiind-că nu scia să-şi dea séma de acest réu, de care se temea necurmat de la întorcerea lor din streinătate.

Vlad se retrăsese în iatacul său, Dochia culcase pe Alexandru şi stetea pe gânduri lângă patul lui.

Trecuseră așa mai multe minute, ba póte chiar şi ore, când de o dată auzi Dochia, în camera de lângă ea, unde dormea soţul ei Vlad un sgomot straniu.

Alergă înfiorată în iatac.

Dinaintea ochilor ei se presentă un aspect îngrozitor.

Ce se întâmplase.

Era tocmai a doua séra de când Tache Pângărescu isbutise a fura găitanul verde.

El ar fi executat chiar în acea séra omorul pregătit, decă nu s'ar fi simţit pré obosit prin munca, pe care o sevrşise atunci.

Dar a doua séra nu mai întârđia.

Cunoscea pré bine terenul său; îl explorase cu mult mai n'ainte, scia cum se între în curte, scia când să se urce la feréstră.

Veni, întră pe nesimţite, se urcă la feréstră, aruncă o privire prin geam, recunoscu că Vlad este culcat, luă pătura pregătită o puse pe un ochi al geamului, împinse pătura, geamul se sparse fără sgomot, căci pătura era smolită, şi sticla spartă se lipise de ea.

Tache resuflă puţin, apoi deschise feréstră.

Privi vr'o câteva momente în iatac.

Totul era liniştit, nu se auzia de cât resuflarea lui Vlad care dormea în patul său.

Acum Tache se sui pe feréstră şi întră încetinel în iatac.

Acciaş tăcere ca şi mai înainte.

Tache ținea găitanul verde în mână. Era pus în ghilț.

Să apropiâ incetinel de pat. Apoi să opri și privi un moment pe cel adormit.

— Te am însfârșit, coconașule — își dîse în sine, — să-ți dau respłată pentru bătaia ce m'ai făcut să sufer. Numai de una în pare rău, că trebuie să te repui din somn, și că nu pot să te pun mai în-tâiu în gróza morții.

La aceste cuvinte Tache infipse mîna sa cea dréptă în pîrul lui Vlad, îi ridică capul și îi arunca ca un fulger găitanul pe grumaz începînd a-l strînge din rîsputeri.

Trebue că să exersase la acéstă manipulațiune, căci o execută cu atîtă promptitudine și iuțelă încât Vlad nu putuse să scótă nici măcar un răcnet din gură. El horcăise numai de vr'o doue ori.

Acéstă horcăitură o auđise Dochia și venise în ușa iatacului, pentru a vedea pe soțul ei sugrumat, cu fața inegrită, cu limba scósă.

Ea voi să țipe, dar vocea îi refusă serviciul.

Tache zărînd pe Dochia, să repeđi asupra ei.

Nu scia el însuș în primul moment ce să facă cu dînsa. Să o repună și pe ea? Atunci ar fi riscat pedépsa legei, — să o lase în viéță, atunci ar fi riscat descoperirea faptului său și prin urmare pedépsa

ca și în cel lalt cas. Dochia însă vedînd intențiunea lui Tache să retrase iute în odaia ei pentru a scăpa de ghiarele lui, el însă o urmări și acolo. Atunci biata femeia, îngrozită, voi să fugă pe ușa afară, dar merse la feréstră și atît era de turburată încât, cređînd că deschide ușa, deschise feréstră, ér după ce o deschise, aerul rece séu pregetarea îi aretă greșéla ce făcuse. Ea voi să se retragă, dar era pré târđiu, căci Tache sosise la dînsa, o apucă în acest moment, o ridică și o aruncă pe feréstră cu capul în jos.

Luna care până atunci fusese invélită prin o negură de nori, devenind slobodă, aruncă lumina ei palidă în odaia.

Tache să plecâ pe feréstră, să vedă efectul faptei sale.

Dochia își frânsese gâtul și zăcea mórtă pe petrele curții.

„Adio dragostea mea din tinerețe“ dîse Tache rinjînd și părăsi odaia. El credea că nu mai exista nici un martur al nelegiuirilor ce sévêrsisê acum.

Dar era înșelat sceleratul, căci mititelul Alexandru îl veduse din patul său, fără să-și pótă însă da séma de cele petrecute, căci nu simțise nimic. El să speria la vederea acestei fețe streine și remase mut de frică.

După ce să duse Tache, copilașul strigă de vr'o doue ori, „mamă, mamă“ apoi adormi din nou.

(Va urma).

BCU Cluj / Central University Library Cluj
Virginia.

Hoc te uno quo possum modo, filia, in libertatem vindico. Te Appi, tuumque caput sanguine hoc consecro.

Virgiliu la Liviu cart. III. c. 95.

În viéța popórelor antice ca și moderne se observă o luptă identică, lupta pentru domnire și superioritate și lupta pentru ușurință și libertate. La nici un popor din vechime nu s'a purtat acéstă luptă cu atîta vehementă și perseveranță, de o parte și de alta ca la poporul roman. Și chiar pentru acea istoria acestei lupte e și mai instructivă. Nu vom face istoricul acelei lupte, pentru că ar trebui atunci să scriem o carte întregă, ci vom întretine pre onorabili lectori cu descrierea unui episod din acea luptă mare.

La Romani erau doue clase de popor. Una era clasa privilegiată, clasa domnitore, clasa patricilor séu a aristocrațiilor, alta clasa domnită, clasa supusă, clasa plebeilor séu a poporului. Patricii aveau tóte drepturile, plebeii tóte datorițele. Cei dintâi se imbuibau în averi, cei de al doilea trăiau în neajuns.

Dacă să purta vre-un rebel, plebeii trebuiau să participe cu armele și pe spesele lor. Până când erau la rebel pămîntul lor rămînea nelucrat, precînd a patriciilor îl lucrau numeroșii lor sclavi. Reîntorcîndu-se acasă lipsiți de pânea de tóte ăilele căutau să ia bani împrumut pre lângă camătă grea și punîndu-și de ipotecă moșióra, pre sine și familia.

Pușini erau aceia, cari puteau să-și rîspundă datoria. Mulțimea cădea jertfă neputinței de a plăti și sórtea ei era precăt să póte de tristă. Creditorii erau dintre patrici, judecătorii dintre ei și legile făcute érá de ei. Legile erau tira-

nice și nu mai puțiu tiranică aplicarea lor. Patricii nu ámbblau întru atîta să-și scótă pretensiunea, cât să pună mîna pre pămîntul datornicilor săi. A plăi datorii luate cu camete gróse, când alt isvor de venit nu este, de cât fructele pămîntului negles era mai o neputință.

Și ce se întempla cu cel ce nu plătia la termin? Era dus la judecată. Trei decii de ăile era terminul de plătire, după a cărui espirare era dus de nou înaintea judecăței. Cu apunerea sórelui să ridica judecata. Dacă până atunci n'a plătit séu nu l'a rîscumpêrat nime, creditorul avea drept să-l ducă, să-l lege cu funii séu cătuși până la 15 punți de grele. De nu putea plăti nici acum să ținea în închisóre 60 de ăile, după care se ducea érá înaintea judecății în trei ăile de tîrg. Aici să spunea suma datoriei. În a treia ăi dacă se însinuau mai mulți creditorii puteau să-l tae în bucăți séu să-l vîndă ca sclav.

Între acestea impregiurări nu este mirare, dacă poporul desperă. În urma acestei desperări mulți se sinucideau numai se nu vină în mîna creditorilor, érá alții își părăseau vétra și emigrău în alte părți.

Cu tóte acestea aristocrația romană nu s'a muiat, ci a întrebuintat tóte mijlócele pentru a să ține la putere și a ține în frâu pe poporul apăsat. Numumai că cereau resbele externe, dar chiar și religiunea o luau în ajutor pentru ajungerea scopurilor sale.

Desperarea însă de multe ori dă curaj. Poporul nepuținând suferi jugul patricilor a început a cugeta la mijloace de ușurare. Și urmarea a fost că s'a revoltat mai de multe ori.

Prin concesiuni și măsuri extraordinare s'au nădușit mai de multe ori revoltele poporului. Inseși lupta pentru existență e cu mult mai tare de cât să se pôtă curma prin unele concesiuni de multe ori numai aparente seu și prin măsuri extraordinare fie-cât de severe. Poporul nu se mulțami cu concesiunile aristocrate, ci continuă a lupta pentru drept și libertate.

Răul arare-ori vine singur. Lipsă de bucate, epidemii și pre lângă acestea resbele externe înmulțiră numărul necasurilor. Să aflară omenii din ambe clasele, cari judecară, că continuându-se lupta statul va trebui se cadă și de acea pășiră pentru ușurarea sortii poporului. Astfel fu un Spuriu Cassiu Visceliu. El se ținea de clasa patricilor. Cu toate acestea cunoscu răul ce rōde la rădăcina existenței statului, vedu și se convinse despre nedreptatea ce se făcea poporului, care în necasul seu adesea dicea: „Afară suntem invingători, acasă sclavi și prizoneri.”

Voind a vindeca rana cea mai durerōsă a poporului păși cu un proiect de lege agrarie. Era adecă datina la Romani, că, dacă învingea vr'un popor, i-i lua a treia parte de pământ și-l decreta de pământ a statului. Ca atare se împărta între Romani parte ca proprietate parte în arândă. Inseși cel ce împarte parte i-și face. Împărțitorii erau patricii și împărțeștii asemenea. Poporul i-și vërșă sângele pe câmpul de luptă, ocupa pământul, inseși de la folosința lui era eschis. Pentru acea propuse Cassiu ca pre venitoriu se aibă și poporul parte la pământul statului? Turbarea între aristocrații era fără margini. Cum un om dintre patricii se propună legi în contra intereselor patricilor? Un patriciu să se facă vîndătorul statului seu?

Pentru popor a făcut propunerea, prin popor se-i vină perirea, cugetară patricii. Ca se înșele pre popor i-i lasă în folosință câteva domenii de ale statului, ér pre Cassiu i-l acusară că cu ajutoriul poporului voiesce să se facă rege. Poporul credu amăgirilor aristocrate, Cassiu rămase isolat, fu dejudecat. Pedepsa pentru această crimă era mōrte. El fu ucis și casa lui s'a derimat.

Asemenea sōrte avură și alții, cari se luptară pentru a câștiga drept poporului asupra. Cu toate acestea poporul nu desperă, éră mōrtea favoritorilor sei fu un nou indemn de a continua lupta începută până când în urmă păși Terentiliu Arsa cu propunerea ca să se dea legi scrise, ca astfel poporul să se pôtă apêra în contra asupra și nedreptățile ce le făceau aristocrații.

Patricii se opuseră din rășputeri. Un an de zile să amênă lucrul, inseși la anul trebuiră să cedeze. În fruntea patricilor era Luciu Cincinat și fiul seu Caeso Quinctiu. Tōte mijloacele religioșe pentru de a impede darea legilor seu cum dicem astăzi pentru darea unei noue constituțiuni au fost deserte. În urmă începură un rebel în contra Volscilor și Aequilor, doue popōre vecine cu Romani.

Scopul nu s'a ajuns. Mijlocul era întrebuintat prea de multe ori, de cât să aibă efectul dorit. Terentiliu Arsa ca tribun seu deregător al poporului cu cicalații conșoi ai sei nu numai nu stăruiră pentru primirea propunerii, ci acusară

la judecata poporului pre Caeso Quinctiu. Pentru ca să nu fie arestat puse garanții. El credea că numele și eroismul tatălui seu e destul de puternic ca să-l scape de judecare. Inseși nici rugărilor sale, nici ale tatălui seu și nici a celorlalți patricii nu ajutară nimic. În fine vedënd că nu-i sperare de a scăpa, preferi a fugi din Roma și nu asceptă capêtul procesului. În urma acêsta garanții fură dejudecați să plătescă o sumă de bani. Luciu Cincinat nu voi ca alții să sufere daună pentru fiul seu, i-i desdaună, inseși prin acea deveni sêrac rămânându-i numai un bun de câteva jugere. Aici trăia el retras lucrându-și pământul. Fiul seu cu alți fugiți merse asupra Romei: Încercarea să fini cu pierderea vieții.

Întru aceea resbelul cu Volscii și Aequi se continuă. Roma era în stare critică. Înăintru turburări în afară rebel nenorocos. În acêstă stare de lucruri i-și luară refugiu la o dispusețiune a legii, ce se făcea numai în timp de pericol. Să decise alegerea unui dictator. Dictatorul avea putere nerestinsă, avea drept preste mōrte și vieți. În contra dispusețiunilor sale nu era drept de apelațiune. Alesul fu bătrênul Cincinat. O deputațiune să trâmise să-l invite a-și ocupa dictatura. Deputații i-l aflară ținënd de cōrnele plugului. Muierea sa i aduse repede toga. El primi deputațiunea, veni apoi în Roma și de aici merse de luă comanda preste armată, bātu pre Aequi și a 16. și depuse dictatura.

Pre inimicii esterne i-i bātu, dar pre contrarii interni nu-i putu domoli. Conșcii de sântenia causei nu incetase de la luptă. Patricii fură nevoiți a concede. Mai întâi se trimise o deputațiune de trei inși în Grecia ca să studieze legile lui Solone și alte legi ale Grecilor.

Până când a fost comisiunea în Grecia, a fost pace în Roma, parte pentru că se ascepta reintōrcerea celor trimiși, parte pentru că erupsese lōmete și ciurma între vite și omeni. O mulțime de omeni între cari și unii din cei mai renumiți bărbați cădură jertfă acelei epidemii înfiorătoare.

Reintōrcându-se trimișii de la Grecia poporul stăruie de nou pentru constituțiune. În urmă se plecară și patricii, inseși nu voiră se între în comisiunea alegendă de cât numai patricii. Poporul făcu aici concesiune și așa se alese o comisiune de 10 bărbați dintre patricii pe timp de un an, care fu însărcinată cu elaborarea nouei constituțiuni. Sub titulă ca să se pôtă lucra liberă li s'a dat tōtă puterea în stat. Tōte celelalte deregătorii au incetat. Dreptul de apelațiune în contra decisiunilor lor s'a șters. Ei guverna pe rënd și fie-care în ziua când guverna avea drept se esă cu 12 lictori seu servitori înainte, cari portau fascele seu nisce legături de nuele simbolul puterei cum purtau și înaintea regilor mai înainte.

Guvernul de un an a fost bun. Ei nu numai n'au asupra poporul, da nici chiar din dreptul lor n'au făcut întrebuintare tot-dêuna. Cu deosebire i-și câștigă favorul poporului Appiu Claudiu capul comisiunei și al decemvirilor. În decursul unui an lucraseră 10 table de legi, cari cu mare ceremonie se puseră la vederea publicului.

Ei convocară o adunare și cu mare gură convocară se mērgă se vedă legile propuse. Adăuseră mai departe, că încât au putut ei cunōșce cu mintea lor s'au îngrijit ca să aibă drept asemenea cei mari ca și cei mici. „Pentru acea” dîșeră „e de lipsă ca se discută, să vedeți unde și ce s'a pus prea

mult, orî prea puţin fiind că mai mult pôte mintea şi svatul multora, érá poporul roman va avea legi nu impuse, ci aduse de el.

Frumóse cuvinte la auđ din gura acelora cari in tot timpul calculau că decă nu pot se nu fáca concesiuñi, sé ţină pentru dênşii acea ce pot. Conţinutul legilor insé nu consuna cu lauda ce li-o dau autorii lor. Ei le-au botezat de legi, ce indreptătesc pre toţi asemenea, pre când acea nu sé afla nicăiri ci din contră şi aici rezervate o mulţime de privilegii pentru domni.

Se dede lucrului o spoitură. Spoitura căđu indată şi intenţiunea lor şi cu deosebire a favorifului poporului, a lui Apiu Claudiu sé véđu indată. Nu sunt complete legile strigară părintii constituţiunei şi cerură prelungirea domniei încă pre un an. Intre aceste impregiurări ce era mai uşor, de cât a obţine érá puterea statului?

Dar indată la alegere sé véđu colórea cea adevărată. Abia sé anunţá cumcă se va ţine o adunare pentru alegerea comisiunei de đece pre anul următor şi numai decăt fruntaşii statului incepură a véna ómeni, a complimenta pre fie-care şi a intinde mâna orî şi cui. Ei nu se genau a se roga de acel popor, pre care l'asuprise şi cu care se luptase incontinuu, de când acesta incepu a-şi căuta drepturile, ce i-se cuvin. Apiu Claudiu, care la inceput i-şi croise calea sé rămână in fruntea statului, încă nu rămase indêrpt. Pre cei mai mari aristocraţi i-i innegri in tot modul, ridică pre candidaţii cei mai neinsemnaţi şi de jos, se insoţi cu cei mai mari apăsători ai poporului şi prin aceştia sé recomandá mulţimei. Colegii séi priviră cu uimire la paşii séi şi nu erau in chiar cu sine însuşi, că ce voiesce. A păşi in contra lui nu aveau cutezarea şi asa cugetară a-şi lua refugiul la o dispuseţiune a lelei cugetând in acest mod a-şi ajunge scopul. Ei dau dreptul de a convoca adunarea lui Appiu Claudiu avënd in vedere, că legea dispune cumcă convocatoriul nu pôte candida. Claudiu primi onórea de a convoca insé nu sé jenă a candida pentru acea. Făcënd pact cu unchiul séu şi cu alţi doi mai insemnaţi dintre aristocraţi reuşi nu numai a fi ales, ci încă şi-alese ca colegi nescari ómeni, cari erau numai cu numele in comisiune.

Scopul ajuns. Masca s'a depus. Inainte de a intra in oficiu noi séi colegi i-a dresat după calapodul séu. In totă điuva i-aduna la olaltă şi le da svaturi cum să sé porţe. De aici intrarea la ei era mai rară, vorbirea cu ei mai anevoe séu cu alte cuvinte ei incepură a juca pre stăpênul. Intru acea se apropia 15 Maiu*) điuva intrărei in oficiu. Sé făcură pregătirile de lipsă. Serbătórea intrărei in oficiu implu de spaimă animile tuturor. Simbolul puterei deveni semnul de teróre. Fie-care din cei đece bărbaţi păşi in public avënd inaintea sa 12 lectori cu fascele in mâna. In legătura de nuele a fie-căruia era şi securea simbolul puterei preste mórte şi vieţă. O sută doue-đeci de lectori o cétă destul de mare gata de a implini orî ce poruncă a stăpênilor.

In loc de 10 membri a comisiunei legislative erau 10 regi provêđuţi cu putere nrestrinsă. Spaima cuprinse nu numai pre cei de jos, ci chiar şi pe aristocraţi. Domnia era din đî in đî mai tirană şi spaima crescu şi mai tare după ce se lăţi

vestea, că stăpênitoriî au făcut pact secret, ca cu orî ce preţ sé rămână perpetuu la putere. Recurs in contra tirăniei nu era. Decă careva sé incumeta a apela in contra sentinţei unuia la altul işi bănuia, că nu s'a mulţamit cu cea dintăi.

Trecu cea mai mare parte a anului. In acel timp mai făcură doue table de legi. Nu resta de cât cele publice şi după acea să sé retragă de la putere. Insé avënd acésta in mâna nici nu visau sé o lase altora. Sub titula că legile nu sunt destul de perfecte remaseră şi mai incolo. Tirănia deveni mai infricoşată. De aici inainte sé intrebuintase mijlóce şi mai tiranice, pedepse şi chiar de mórte. Sé confiscară averi, cu cari se corupse junimea nobilă. Acésta deveni instrumentul puternicilor đilei. Un număr considerabil din junii nobili incungiurau in formă de gardă tribunalul când se ţinea judecată. Ei jefuiau poporul ca pre inimiză. Espiră timpul de un an, dar tiraniî rămân la putere. Nemulţămirea generală sé prefăcu in desperare. Libertatea sé credea pierdută pentru tot dé-una şi nu era cine sé o elupte, nici sé spera că sé va afla cineva. Insuşi popórele vecine incepură a despreţui pre Romanî. Sabiniî cu o armată numerosă intrară in teritoriul roman, deprădară in drépta şi in stînga ducënd o mulţime de vite şi de ómeni. Aequi de altă parte sé sculară asupra Romanilor şi incepură a deprada ţinutul tusculan. Cetăţenii din Tuscul cerură sé-i apere. Urgisiţi de patrici ca şi de plebei, ameninţăţi prin doue resbele esterne tiraniî erau in stare critică.

In atare stare de lucruri deciseră a convoca senatul. Insa pre cât e de mare frica de tirani până sunt la putere, pre atăta de mare e despreţul şi pofta de rês bunare, după ce incepe a se clătina basa de sub picióre. Şi acésta o scieau bine şi ei. Bine şi-duceau aminte, că o furtună grea sé ridică asupra lor. Consciinţa tiranului vine numai după ce i s'a apropiat căderea. Şi mai că istoria nu pôte sé arate un tiran, care in cădere sé nu fi devenit cel mai timid om. Astfel şi aici. Cu furtuna ameninţătóre sé apropia şi frica. Ei aveau témă fundată, că depradarea câmpurilor şi causele pericului, ce ameninţá statul, li se vor scrie in catalogul păcatelor sale. Dar mai mult, ca tóte, ei scieau, că li sé va cere sé depună domnia.

Insa in timp de nevoe sé incercă tóte. Sé trămit pretoriî in for (piaţ) ca sé anunţie şedinţa senatului şi sé invite pre senatori a se aduna.

Un lucru neaşteptat acesta, ba bătător la ochi. Atăta timp trecuse fără ca sé ţină senatul vre-o şedinţă. Publicul privia să véđá decă sé adună senatoriî séu nu. Aceştia insé nu erau de aflat. Nemulţamiţi cu starea de lucruri sé depărtară pre la moşii lor. Sé trămit servitori pre acasă ca sé iea pemne*) şi să sciricóscă, că ore sé face acésta in adins orî nu? Cei trămişi incunosciñţeză că senatoriî sunt la moşii. Sé enunţá şedinţa pre điuva următóre. Sé chiamă de nou. In şedinţă Apiu Claudiu arată starea lucrurilor in afară şi rógă pre senatori sé decidă. Unii din partida moderată voiesc ca inainte de a decide in cauza reshelului, să sé discute afacerea statului ca atare. Ei ameninţá că decă nu sé concede a vorbi in acest obiect in senat, vor vorbi la popor.

*) După lege senatoriî cari absentau fără causă aveau se dea pemne (zălóge) şi puteau fi pedepsiţi.

*) 450 inainte de Christos.

Venind la rebel susțin, că rebelul, ce au să-l porțe cu Sabinii nu este așa mare, ca acel ce au să-l porțe cu cei ce aleși să dea constituțiune, au luat toate drepturile statului, au șters deregătoriile, ce se alegeau pre an, ca privați porță fascile și domnesc ca regi. Inse lucrul se esplică de partisanii tiranilor cu totul altcum. Ei le plesniră in față cu argumente, cari tot-déuna au valori, ori care se fie cuprinsul — când domnesce forța.

„Cum? strigă unul din mamelucii lui Apiu Claudiu, de atâtea luni nime n'a intrebat ore pe drept țin ei frënele guvernării, și acum se samănă discordie între cetățeni, când e inamicul la porță. Vocea moderaților trebui să amuțescă — se decide trãmiterea de ajutore. Stãpënii dillei se înțeleg și-și impart rolele. Apiu Claudiu și Quinctiu Fabiu se destinază să remănă a casă ca cei mai apți de a nãduși turburările interne.

Rësbunarea inse nu e departe. Domnia tiranică nu pôte ținé mult. Lucrurile afară n'au mers mai bine ca in lãintru. Armatele rëu tractate de comandânți au fost invinse de câtră inimicii și vina se puse érá in sarcina stãpënilor.

Miliția era nemulțămîtă cu tractarea, cu rezultatele și preste tot cu conducerea. De a casă încã veniră sciri tot mai rele. Nemulțãmirea generale voi să o folosescă un veteran din ôste pentru a scutura jugul tiranilor. L. Sieciu Dentat e numele lui. La 120 de lupte a luat parte activă, 8 inimicii a ucis in duel, 45 de rane numëra pe trup și toate in partea dinainte, va să dîcă le-a cãpëtat luptându-se și nu fugind, toate semnele de onóre le-a fost cãpëtat. „Să nu uitați ce au făcut părinții nostri chiar in aceste ținuturi. Să nu vë temeți a imita esemplul lor, să ne ducem pre dealul sânt și să nu ne întorcem până se va rësturna tirânia.“

(Va urma.)

Noțiuni de estetică.

(Continuare.)

XIX.

Adese-ori auzim espresiunea: „mişcare plastică.“ Cu toate că am avut ocaziune de a vorbi despre arta plastică, nu credem, că am fi in stare a ni face o idee chiară despre această espresiune. Să încercăm a ne lãmuri puțin.

Ori ce plastică are un indoit punct de plecare, ori că vede un ideal și să încercă a-l intrupa in materie și formă, séu că imităzã realitatea și o înalță la ideal. Primul punct de plecare să-l numim idealistic; de la acest punct purcede plastica la toate statuetele de dèi, dar totuș pôte să apuce pe diferite căi. Dècã Egiptenii represintă pe dèul lor solar in chip de leu cu cap de om, Elinii din contră pe Apollon al lor ca pe un june admirabil, acesta nu este in conexitate atât cu vederea artistică, ci mai cu sémă cu vederea religiósă a acestor popóre, și étã de ce religiunea elenică cu conceperea curat omenescă a dèilor ei a promovat așa de mult arta plastică. Nu este nici o artă aședată pe fundamente mai religiöse, și nici o religiune pe fundamente mai artistice, de cât cea elinã. Dècã inse Egiptenii au format chipurile lor monstruöse, aspre și stereotipe dupã un tipar determinat, dècã Asirienii au stilisat chipurile lor, dècã in fine Elinii s'au silit din capul locului de a reproduce chiar in operele lor cele mai brute natura adevërată și insufletită, apoi atunci acesta nu mai are de a face nimic cu religiunea, ci este un ce curat artistic, și această stãruință sãnãtósă și inteligintă a artei eline nu o am putea numi mai nimerit, de cât cu epitetul de naturalistic. Să nu confundãm sensul acestui cuvënt, cu ceia ce alții numesc tot așa, ceia ce inse noi numim realistic. In sensul nostru cuvëntul naturalistic nu cuprinde nici o ocară, ci din contră lauda cea mai mare. Și arta elinã a produs câte o dată, ce-i drept nu între dèii sèi, dar a produs monstruosități. Așa cunoscem Kentaurii, nisce fãpturi, jumëtare cal, jumëtare om, gigantii, jumëtare hãrbat, jumëtare șerpe, apoi monstri maritimii de fantasiã, cu o coddă de pesce, cu trupul séu de taur, séu de cal, ori leu ori tigr. Dar și astea sunt atât de naturalistice, formele unei părți sunt cu atãta maestrie strãpuse

in formele celei lalte părți, in cât privitorul se simte apröpe îndemnat de a crede la posibilitatea existinței ataror creaturi, care gând nu l'a avut încã nimeni la sfînxi Egiptenilor. Artã inse nu este mulțãmîtă cu naturalismul; nu-i este de ajuns, pentru a forma un Apollon, imitațiunea unui öre care trup juvenil, reproducënd toate casualitățile formei sale individuale, artã produce liber și independent din fantasiã, dar dupã legile naturei, un chip mai presus de realitate, curățit și liberat de toate atributele neesențiale, și o inzestrézã prin acțiune, mișcare, espresiune, cu trãsurile de caracter ale dèitãții reprezentate prin acel chip. Plasticul chip ideal al artei eline are un punct de purcedere idealistic, este format de tot naturalistic, dar mai presus de realitate, in o natură idealisatã.

Polyklet, care și el era un sculptor mare al anticității și un contimporan al lui Phidias, nu făcea chipuri de dèi, și să strãdui a găsi un cert model al corpului omenesc și a-l forma plastic. Creðu in fine a fi ajuns țința sa in figura unui june viguros stând pe loc cu o lanciã pe umër. Artiștii numirã această statuã „Canon“ séu liniã de conducere și studiarã mai in urmã proporțiunile trupului omenesc dupã ea, căci era observate acolo cu cea mai mare subtilitate. Ce credeți, care era punctul de purcedere al lui Polyklet? Ei bine era pur și simplu cel realistic.

Purcedënd de la aparițiunea reală creã tot atât de idealistic ca și Phidias, numai de tot in alt mod. Phidias stãruia a realiza idealul séu spiritual, Polyklet a găsi un ideal trupesc, fără considerare de vr'un coprins spiritual.

Când plastica represintă o personã certã reală, atunci produce un portret. Un punct de plecare mai realistic de cât acesta nu se pôte imagina. Artistul voiesce să reproducã un individ cu toate particularitățile sale certe. Și totuș trebuie să purcedã chiar și portretistul, dècã este bun, in mod idealistic. Nu putem arëta mai bine cum purcede el de cât aducëndu-ne aminte de fotografiã. Nu vi s'a întêmplat nici odatã să vë fi arëtat un amic o fotografiã a sa de doui, trei ani, ce dîcem, de doue trei dille, și vëdëndu-o să fi intrebat cu mirare: „Ce fel, tu să

fi asta?*" Ear in un relief s'eu in o pictură, făcută de un artist bun înainte cu zece ani să fi recunoscut îndată fața ace-luiș amic. Cum se explică acesta. Fotografia nu produce de cât un portret de tot realistic, reproduce cu o fidelitate minuțioasă trăsurile cele mai neînsemnate și mai efemere a unei persoane, precum erau in vârsta ei de atunci, ba reproduce chiar casualități nefavorabile, ocașionate prin dispozițiunea momentane pe timpul fotografării. Artistul din contră produce chiar fără a măguli, un portret idealizat, el citește din fisionomia noastră numai trăsurile esențiale și statornice și le intrunesc într'o imagine, care își are valoarea sa la moment, dar tot atât de bine și peste ani. Fotografia are o valoare eminentă in toate casurile, când este vorba de reproducerea fidelă a obiectelor, ea a bine meritat deja de la artă, dând reproducțiunii ieftine și corecte de pe stampe, statue și edificii, punând astfel și pe neavutul in stare, de a-și înființa un mic muzeu al său, in forma modestă a unui album, și va fi încă de o însemnătate nemăsurată in serviciul științelor naturale și al industriilor. Dar fotografia nu este in stare a produce un portret adevărat artistic, și suntem convinși, că peste puțin, lumea in adevăr cultivată și cu stare va prefera un portret zugrăvit unui portret fotografiat.

Dacă-i succede unui artist a face un chip in care idea și forma, sufletul și corpul se represint pe deplin unele prin altele astfel: „ca intregul interior să apară pe deplin și apriat in intregul exterior, astfel ca in trup nimic să nu fiă fără sens și de prisos, in suflet nimic să nu fiă ascuns s'eu dat in voia presimțirii, ei astfel ca toate să răsără chiar și aparițiunea să fie transluminată pe deplin de ideia,“ atunci un asemenea chip să numesce plastic. In acest sens s'a transferat apoi cuvântul și asupra prestațiunilor altor arte, care arată aceiaș armonie intre spirit și materie, aceiaș contopire a realității cu idealitate. Astfel Madona Sixtinică a lui Rafael are in acelaș sens un ce forte plastic; despre o musică să pôte dice că e plastică; in retorică punem preț pe paromi plastic; structura templului elin este in adevăr plastică, și unui maestru dramatic nu-i putem abnega „mișcările plastice“, adică mișcări s'eu gesturi tot o dată naturale, corespundând pe deplin situațiunei cât și spiritului și caracterului personalității pe care o represintă, și provocând astfel in sufletul spectatorului un chip idealizat despre acea personalitate.

XX.

Acum se vorbim despre pictură începând și aici ca și la arhitectură și la plastică cu o mică ochire istorică. Și in pictură elinii au produs mai întâiu opere complete. Nu ni s'a păstrat nimic din pictura cea mare de păreți a lui Polygnot, cu care acest artist genial, un contimporan mai bătrân al lui Phidias, a împodobit edificii publice din Athena, tot asemenea nimic din cadrele următorilor pictori mari ai Eladei. Dar ni putem face o idee slabă despre trepta înaltă pe care stetea pictura elină din multele picturi de păreți ale orașelor îngropate și apoi éraš desgropate. Herculanium și Pompeii, din reprezentările frumoșe pe vasele elinesci zugrăvite, care s'au găsit in multe orașe din Italia, Grecia și Asia minoră, unde veniseră ca obiecte de comerț de la Athena, și in fine din parchetele minunate de mosaică, mai cu s'eu

din mosaicul cel mai frumos al lumii, bătălia lui Alexandru desgropată la Pompeii in anul 1831. Căci dacă picturele de păreți de la Pompeii și zugrăvele de pe vasele elinesci sunt făcute de simplii meseriași, cum vor fi zugrăvit artiștii elinii! Apoi și descrierile de picturi pe care le găsim la scriitorii anticii, și o privire asupra sculpturei Elinilor, ne fac a suposa, că pictura nu va fi rămas mai pe jos de cât cele lalte arte. Anticii zugrăveau, ca și noi, s'eu „al fresco“ adică pe tincuclă prospătă, jilavă a păretelui, s'eu făceau cadre pe table de lemn cu colorii simple, s'eu cu colorii de c'era (maniera eucaustică). Pictura cu colorii de oleu nu li-era cunoscută, acesta se inventă numai in evul mețiu, și inlocui curând pentru avantajele ei pictura antică de c'era. Tehnica specifică a acestei picturi cu colorii de c'era se desvli numai in timpii de ađi. Poliquot intrecu pe toți cei lalti pictori al fresco, cele mai renumite creațiuni ale sale erau doue picturi mari de părete in o hală deschisă de preambulare la Delphi: distrugerea Troiei și infernul. Intre pictorii de cadre erau cei mai vestiți Zeuxis și Parrhasios, apoi cel mai mare dintre toți pictorii ai anticității, Apelles, care a fost un ore-care timp pictorul de curte a lui Alexandru cel mare, și in fine contimporanul s'eu Protogenes. Nu v'ar folosi mult, dacă v'am spune, ceia ce scim despre operele singulare ale acestor artiști. Ce ni folosesc toate descrierile, dacă am perdut nereparabil pentru toți timpii intuițiunea? V'eu vom numi numai opera cea mai celebră a anticității, fiind că era p'atunci de aceiaș valoare, ca ađi Madona Sixtinică a lui Rafael. Era Afrodita Anadyomene de mâna lui Apelles. Anadyomene însemneză, „cea care se ridică din apă;“ chipul representa pe deita amorului in momentul când ea, care după mitologiă s'a născut din spuma mării, ese din s'eu apei și își storce p'urul cu amândoue mânil. Pe cât putem judeca din părerea scriitorilor anticii și din epigramele grațioșe, care se refer la acest chip, trebuie că a fost de o frumșeță amăgitore. Éta una din aceste epigrame:

Când Kipris din al mării s'eu eșise. ah.
Când dalba spumă de pe trupul ei curgea,
Atunci Apelles o v'eu frumoșă vai,
Ș'o zugrăvi, dar nu, o 'nsufleți in chip.
Cu degete plăpânde-și storce p'urul ei.
Un tainic dor străluce viu din ochii ei.
Doi merișori formeză peptul ei divin.
Athena chiar și Hera însăș vor striga:
O Joe! amândoue am fost invinse noi.

Cele doue din urmă rânduri se refer la legenda cunoscută despre judecata lui Paris. Chipul era din capul locului in un templu de pe insula Kos, dar mai in urmă fu dus de împ'ratul Augustus, ca multe alte opere de artă la Roma.

După ce se prăpădiseră in r'escola migrațiunei popórelor artele anticității, luând barbaria și lipsa de gust locului, și pictura fu silită a o lua de la început când se mai limisciră, valurile politice. Mult contribuie la distrugerea operilor antice și credința cea nouă, care considera toate monumentele artei antice, remase încă nevătămate, ca nisce urme din un timp păginesc, și le ignora, dacă nu le sfărâma cumva. Astfel trebuie să trecă un șir de secolii, până ce se emancipă pictura din formele brute ale picturei bisericesci bizantine. Constantinopole ca reședința imperiului roman-cresținesc fu timp in-

delungat singura reședință a picturii bisericești bizantine. Adevărata ei patrie și înflorire avea să găsească această artă în Italia, și această înflorire fu, ca și la plastică, rezultatul reinvierei studiului artelor antice. Deja în secolul al 15. se preparase calea pentru aventul nou mai cu seamă în școala toscană și umbrică, apoi prin câte o aparițiune individuală de artist, ca Fiesole. Dar în secolul al 16. cade evul de aur al picturii moderne și cei mai mari maestrii se înșir unul lângă altul în această epocă fără seamă.

Sunt patru școli în care se unesc toți pictorii mari din această epocă: școala Florentinilor, a Romanilor, a Lombardilor și a Venețianilor. Marele fondator al școlii florentine, lângă care se alipi o mulțime de elevi, a fost Lionardo da Vinci, 1452—1519, una din acele aparițiuni fericite, pe care natura a inzestrat cu toate perfecțiunile cugetabile, tot de o potrivă distins, ca savant, poet, inginer, precum ca artist multilateral. Domina cu maestrie desăvârșită forma, cea sublimă tot atât de bine ca pe cea grațioasă; conturile sunt rezultatul celei mai mari îngrijiri, coloritul este amăgitor; făpturile sale pline de viață și de un spirit profund. Opera sa cea mai faimoasă este „cina cea de taină.“ „Unul dintre voi mă va vinde!“ Acest cuvânt tocmai a ieșit din gura mântuitorului și a produs o emoțiune adâncă și pasionată în cerul învățăcelilor, care își găseseră expresiunea deosebită în capetele minunat de frumoase și mai cu seamă în mâinile chipurilor singulare. Lângă Lionardo stă Michel Angelo, pe care-l cunoștem deja ca sculptor și arhitect, și el este unul dintre fondatorii erei celei noi. Același spirit audace și grandios, care implea proiectele sale arhitectonice și plastice, viețuiesce și în tablourile cele mari pe care le-au făcut, mai cu seamă în frescele sale cele mari. În pictură a produs operele cele mai perfecte, cu toate că el însuși, după cum am mai spus-o, se ținea mai mare în sculptură.

Când senatul din Florența voi să împodobescă sala sfatului cu un tablou de perete din luptele republicei, să însărcinarea Lionardo da Vinci și Michel Angelo cu facerea proiectelor. Primul reprezintă în cartonul său frumos o luptă de călăreți împrejurul unui drapel; mare eclat produse însă cartonul lui Michel Angelo, el alesese scena reprezentând o cetă de soldați florentini cum se alarmează de dușman tocmai în momentul când se scaldau. Maestria reprezentării celor mai dificile mișcări ale corpului și scurtările produsă mare eclat, și din toate părțile veniau artiștii Italiei cu grămada, pentru a studia această operă miraculoasă. Durere că s'au pierdut ambele cartone și nu se poate avea idee despre ele de cât numai prin nise stampe indoișoare. Capul de operă a lui Michel Angelo, pe care-l putem admira chiar și astăzi este faimosul tablou de tavan în capela Sixtinică din Roma, fără îndoială cel mai grandios monument al picturii peste tot. În el sunt reprezentați prevestind pe Messia, profeți și sibile, precum și un șir de povești, din testamentul cel vechi, împărțirea corpurilor ceresci, facerea lui Adam, șerpele de metal, Goliat, Iudita și Ester; toate figurile excelază prin o sublimitate și măiestrie, cum n'a mai fost în stare a le reproduce nici un pictor.

La adâncă bătrânețe Michel Angelo luă asupra sa sarcina de a zugrăvi pe perețele altarului de la capela sixtinică „judecata cea de apoi.“ Rafael se arătase deja ca un astru stră-

lucitor pe cerul artelor, și renumele acestuia îmboldi geniul lui Michel Angelo a produce ceva imposibil pentru toți chiar pentru rivalul său cel vestit. Astfel se făcu judecata sa de apoi, și în adevăr acest tablou arată rodul unui spirit demonic și titanice, o atare cunoștință a corpului omenesc, o atare maestrie în cele mai dificile pose, în cât din această cauză mult timp se ținu acest tablou de cea mai bună a sa producțiune. Lumea uitase, că nu expresiunea patimilor nemărginite, furtunoase, nu cunoștința științifică, nici învingerea greutăților vederate constituiesc calitățile principale ale unui cap de operă, ci frumuseța cumpătată, și tocmai pe aceasta a jertfit-o aici în rivna sa după un lucru nepomenit. Imitatorii săi, căutând valoarea operilor sale în idei îndrăznețe și în reprezentarea poselor dificile, deveniră în curând nise simpli manieriști, și școala florentină, decădu mai curând de cât toate cele lalte.

În capul școlii romane a stat cel mai mare pictor din toate timpurile și din toate popoarele, Rafael Sanzio din Urbino. Rafael de la natură era predestinat pentru maestria de pictură. Cu drept cuvânt țice un poet: „Ce credeți, că Rafael n'ar fi fost cel mai mare geniu de pictură, decât din nefericire s'ar fi născut fără de mâni. Lucrul cel mai miraculos în totă aparițiunea sa, este armonia deplină a tuturor însușilor spirituale, în care nici o parte nu iese mai mult de cât cea laltă, ci rămâne în cea mai nobilă proporțiune. În operele lui găsim eraș cea nobilă simplitate și liniștită grandiositate, care caracterizează epoca de aur a artei eline. Rafael eși din o școală umbrică, merse apoi la Florența, unde fu și el ca alții mulți entusiasmat prin cartonele lui Leonardo și ale lui Michel Angelo. La 1508 fu chemat de papa Iuliu II. la Roma. Activitatea sa în Roma formă epoca măestriei sale celei mai mari. Mai întâiu primi însărcinarea de a împodobi stazele (odăile) vaticanului cu tablouri, astfel se născură de la 1508 faimoșele staze ale lui Rafael. Cele mai frumoase dintre ele și tot odată acele pe care le-a făcut Rafael cu propria sa mână sunt: Disputa, o adunare de părinți ai bisericii și de episcopi sub ocrotirea lui Christos și a ducului sfânt, școala de la Athena, o adunare de filosofi ai anticității, în mijlocul lor Platon și Aristotele, parnasul, Apollon incongiurat de muse și de poeți renumiți din timpurile vechi și noi, și cele patru chipuri ale teologiei, poeziei, filosofiei, și iustitiei. În stazele făcute mai în urmă de la 1511 încôce liberarea lui Petru din închisore, Atila dinaintea Romei și altele, se simte din ce în ce mai mult mâna elevilor executori. Împovărat cu comande, Rafael se vădu silit a face numai cartonele pentru tablouri. Lângă staze stau pe al doilea plan cele zece tapete, pentru care Rafael, după comanda lui Leo X. a făcut cartonele pe la 1513, și care apoi se țesură în Flandra pentru a se împodobi cu ele pereții capelei sixtinice. Aceste tabele reprezintă cele mai însemnate momente din istoria apostolilor. Și așa numita „biblia lui Rafael“ este numai schițată de el și executată de elevii săi. Această bibliă este un șir de scene din vechiul testament, care împodobesc logiile vaticanului; tot asemenea și fabula frumoasă a Psichei pe tavanul vilei Farnesina.

Numeroșele madone ale lui Rafael se disting prin dulcea cea mai curată și prin expresiunea, când a fecioriei celei mai afabile, când a demnității materne; a făcut ca vr'o cincideci

de madone în viața sa. Coróna dintre toate fără contradicere este madona sixtinică, din capul locului tabloul de altar al bisericii S. Sisto la Piacenza, acum mărgăritarul galeriei de la Dresda. Este unică prin măiestria sublimă în fața madonei așa precum corespunde ideii unei regine cerescă și mumei mântuitorului, împreună cu expresiunea candelă și a devoțiunii de fecioră pământeană, care în deplină strălucire a luminei cerescă și incongiurată de cetele ingerescă cântând lauda ei, nu scie, cum a ajuns la atâta glorie. Cu aceeași concepțiune genială a reprezentat Rafael pe pruncul Isus în grația și ușurința sa de copil dar fără neglijență copilărească, ci din contră cu o seriozitate și cu un spirit în față, ca și când sufletul său ar fi deja mișcat de ideea mântuirii neamului omenesc. Sântul Sixtu ingenunchiă cu căldură și credință nemărginită, ca să se roge, el supremul păstor pentru turma credincioșilor, el țintese, sigur de împlinire, ochii săi asupra vedenii cerescă, er sânta Barbara, ca și când ar fi pierdut vederea prin străucirea cerescă, plcă ochii în jos cu o sfielă feciorescă, pare a căta spre pământ pentru a anunța omenimei pline de așteptare, apropierea fericirii, de a cărei prezentă se simte atât de fericită. Perdelele date înapoi, care mărginesc imaginea de ambele părți, contribuiesc la misteriositatea imaginii, er cei doi ingerași, care se rezimă cu grația pe o balustradă ușorică, incheie tabloul foarte frumos.

Remarcabile între madonele lui Rafael mai sunt: *Madonna della sedia*, *virge aux candelabres*, *belle jardinière*, *Madonna di spazeggio*, dar mai cu seamă *Madonna* a lui Francisc I. în Louvre la Paris, pe care o zugrăvi Rafael în 1518 pentru regele Franței.

Rafael era tot odată și un portretist eminent. Renumite sunt portretele amantei sale, așa numita *Fornarina* și propriul său chip. După mórtea lui Rafael elevul său favorit, *Guilo Romano* 1492—1546 deveni succesorul artei sale, același, care, încă pre când trăia Rafael zugrăvisse fabula *Psichei*; el termină operele neterminate. *Romano* și-a câștigat un nume și ca pictor independent; cu preferință trata regiunile vesele ale mitologiei elinice.

Cel mai de frunte maestru al școlii lombardice a fost *Antonio Allegri* 1494—1534, supranumit și cunoscut mai bine sub numele *Corregio*. Mai cu seamă era maestru în reprezentarea afectului, a iritațiunii sensuale și spirituale. *Durere* și plăcere, duioșie și incântare, etă ce a reprezentat el cu o perfecțiune admirabilă. Tot odată fu cel dintâiu care inventă farmecul prețios, ce zace în lumina coloritului producând prin reflexe și prin lumina „chiară obscură“ efecte necunoscute până atunci. În fine aplică și prescurtările cu cea mai mare virtuozitate. Dar în acesta a sa stăruință întreită negligea adese ori sublimitatea și nobleța, ba chiar până și corectitatea formelor și frumoasa și armonioasă arangiere a figurilor. Între tablourile sale de perete cele mai însemnate sunt: picturile pe boltiturile cupolei a bisericii sântului Ioan și a catedralei la Parma. Mai cu seamă în cele din urmă a rupt prin prescurtările sale toate barierele artei în mod cutezător. Aici este delaturată totă suvenirea spațiului arhitectonic: par că nu te afli într'o cupolă încheiată, ci par' că privești în eterul liber; figurile sbor în sus, dar nu se ved de cât părțile lor de jos, partea de sus a corpului și fața sunt tratate în prescurtări

adese-ori neplăcute. Dintre cadrele lui *Corregio* cele două mai însemnate se află în galeria de la Dresda, *Magdalena* în pocăință, care deși nu arată nimic mai puțin de cât pocăință, și faimósa născerea lui *Christos*. Cuvântul biblic „și lumina strălucii prin întuneric“ nu s'ar fi putut reprezenta mai frumos; o strălucire luminóasă purcede de la pruncul nou născut, părinții au parte din lumină pe când păstorii în lumină „chiară obscură“ sunt cufundați în o contemplațiune răpită, er ultima rață a sórelui se stinge la marginea munților. Școala lui *Corregio* cădu în cea mai mare manieră. Elevii voiau să întrecă pe maestrul lor în efectele sale de lumină și în prescurtări, degenerând astfel cu desăvârșire.

Primul maestru mare al școlii venețiene este *Tizian*, care în viața sa aproape centenară 1477—1570 a produs o mulțime de tablouri din cele mai minunate. Forța individuală a lui *Tizian* și a școlii sale zace în frumseța energică a colorilor și anume a colorilor locale, la *Corregio* raportul colorilor între sine și gradațiunea lor delicată produce un colorit, care ne amăgește. Venețianii în raport cu toți pictorii ceilalți din timpul lor, sunt realiști. Operele lor nu sunt implute de o adincime pré mare de spirit, ci ei purced în voia bună a vieții de la realitatea viuă dar o glorifică inzestrandu-o cu o frumseță ideală. Maestrului *Tizian* i a succes de a reprezenta viața omenescă în momentele sale cele mai strălucite și vesele, mulțămită de sine în plenitudinea sănătății și în profusiunea existenței sale sensuale. Dar să nu credeți că-i lipsesce caracteristica. Chiar unul dintre tablourile sale cele mai vechi, *obolul de cens*, care se află în galeria de la Dresda, arată o pré frumoasă caracterizare a mântuitorului, care se arată neclătit de viclenia întrebătorilor. răspunde firm și liniscit, plin de o demnitate maestuoasă și totuși fără de a nega blândeta sa grațioasă: „Dați cesarului ce-i al cesarului, și lui Dumnezeu ce-i a lui Dumnezeu.“ Galeria de la Dresda posedă și din madonele și reprezentările mitologice ale lui *Tizian* două adevărați mărgăritari, madona care se apropiă cu umilință de o fecioră, adusă de Petru, și acea figură magnifică de femeia lungită pe un pat, care cunună pe un amor cu un ténér cântând cu gitara la picerele ei. Este cunoscută sub numele *Venera* lui *Tizian*. Între portrețiști *Tizian* ocupă una din primele locuri. Figura femeiescă numită de comun amanta lui *Tizian* este de o frumseță perfectă dar tot o dată de o concepțiune individuală, tot asemenea și așa numita *fica* lui *Tizian*, care ține în sus cu amândouă mâinile un vas de fructe.

Școala venețiană reinviă încă o dată, pe când decădeau celelalte școli ale Italiei, prin *Paolo Caliari* supranumit după orașul său de născere *Paul Veronese*, 1528—88, care reproducea cu fresceța *Tiziană* și în multe variațiuni viața timpului și a orașelor bogate și puternice în care trăia. Tabloul său: adorațiunea regilor din galeria de la Dresda, în plenitudinea de viață frescă, în arangiamantul său armonic, în coloritul său magnific este o operă maestră. Lui *Veronese* i plăcea a reprezenta ospățuri bogate, unde toți sêrbese gustarea plină a vieții, fără de a denega buna-cuviință și ceremonialul. Cel mai mare și mai renumit din aceste ospățuri este nunta de la *Cana Galilei*, zugrăvit din capul locului pentru refectoriul monăstirei *S. Giorgio maggiore*, acum însă aflător în Louvre. Tabloul este de 30 de urme de lung, de

20 de urme de inalt și numărul persónelor reprezentate pe acest spațiu de 600 de urme pătrate este de 130. Cea mai imbucurătoare și sublimă serbare a vieței pământesci era in acest tablou depinsă cu o profusiune din acea magnificență, care pe atunci numai in Venetia să putea găsi, și putem pré lesne înțelege acea agitațiune imbucurătoare, de care fu apucată Venetia la răspândirea acestui svon. Căci in adevér acel ta-

blou era o glorificațiune a orașului însuș séu a patriciilor de acolo, care sciau să impreuneze mulțămirea trupescă cu demnitate nobilă, mândria cu grație, superbia cu moravuri fine, un neam mare, fericit, conceput și oglindit de artist in orele cele mai fericite ale existenței! Chiar Tizian să ăice că ar fi fost încântat in gradul cel mai mare de această operă a lui Paolo, și că, întâlnind pe maestru in stradă, l'ar fi îmbrătoșat ca pe un fiu. (Va urma).

CAIU GRACCH.

Tragediă in 5 acte de Vincentiu Monti

tradusă de

Virgiliu Popescu.

(Continuare).

Caiu. (Aruncându-se la tribună). Eu tiran, mincinosule coboră
să răspund.

Coboră-te.

Opimiu. A mea, Romanii e tribuna și eu cer.
Libertate de cuvinte:

1. cet. El cere pe drept să aibă

Libertate de cuvinte.

Caiu. El vă spune minciuni . . .

Popor. Libertate de cuvinte.

Drusu. Indepărtază-te.

Nebune ascultă. Poporul singur e domn

Aice, și el voiesce sentințe libere.

Taci: in a lui nume ți-o comand.

Caiu. Oh furia!

2. cet. Incante, infrène-ți furórea; te vei perde

De-l intrerupii: nu o veđi?

Opimiu. Cătră tine din nou

Mă indrept, o Gracche. — Te chiām seducător

De popor, pe tine singur; și ți-o demustru.

Tu legea lui Stolone ai readus'o in viétă

Ce adeseori adusă și adesea călcată

Sunt acum trei vécuri, de când sfășia sinul

Romei turburate. Vē rog acum, o afurisiți,

Luati aminte: Auđiti aceste legi cât de próste

Și ruinătoare consecințe au și vē ingroziiți.

Mai ăntai de tóte percurgeți cetatea

Acéstă augustă domnitóre a lumii:

Și ce vedeți? Disprețuit senatul, sufletul,

Și viéta republicei; turburați și sfășiați

De înțelegeri cetățenii: poporul

Lingușit, sedus, depravat și cu visul.

Fatal de bunuri extreme ingropat deja

In rele extreme și făcut sclav blăstămaților

Și sie însuși. Și cine a făcut tóte acestea? — Gracch

Și încă nu e tot. Mergeți la câmp: și ce vedeți?

Drepturile timpului, ce consacrá ori și ce

Poseziune infrante: alungat cumpărătorul,

Ce in deșert invóea legile: violate

Tóte contractele: nesigură marginea

Pământurilor: nesigure a femeilor

Zestre: nesigură ereditatea părinților:

In vânt aruncată cenușa străbunilor,
Și turburate santele lor umbre din
Vechiul lor repaus. Și cine a făcut acestea?
Gracch: și încă nu e tot. Percurgeți armata.
Aruncați-vē privirea prin a ei rëndurii: și ce vedeți?
Pe ai Africei și Asiei invingători corupți,
Moi inleneviți; in a lor pepturi estinsă
A gloriei iubire; tot mai puțin conscrisă
Junimea la arme; stégurile latine
Abandonate; in fine perdută disciplina,
A soldatului primă virtute, și pentru ce?
Pentru-că concedându-se pământurile
Plebeilor și ne mai având lipse acestia,
Și-au perdit tótă virtutea: iubirea lucrării,
Suportarea ostenelelor, respectul
Conducătorilor, și in fine tot ce făcea
Infricoșat pe romanul luptător. Și cine
A făcut acestea? Cine? . . . Nu voi să vi-o spun.
Anima vóstră turburată de atâtea delicturi
Vi-o spune in destul.

Caiu. Nu mai mult Romanii: voese
Sē vē vorbesc.

Opimiu. Eu încă nu vē-am spus tóte. Aice
Le voi inșira și Roma va face judecată.
Părinții nostri impuneau pedepsă de mórte
Asupra cetățenilor lenesi. Și acuma
Cine reinvie acéstă lege? unde sē ascultă
O voce de onóre, ce sē o redeștepte?
A censorilor vergea stă in lenevia;
Sunt góle scaunele curile și un tērg infam
Sē face cu justitia. Oh! unde esci tu drepte
Pisone? Unde esci tu adevératule, dar
Necredutule profet? Tu in mijlocul
Cămpurilor Asiei te lupti: adumbrat
Ți-e capul cu laur grecesc și pulbere
Siriacă; fericit esci, că departe de noi,
Acum nu veđi tristele lucruri ce le-ai pređis!
Acele mări, nu le veđi, ce ruinară
A Numanței ziduri, arseră Corintul.
Ce stinseră Cartagina, ce in catene
Traseră pe a lui Alesandru următor.

Ce cuceriră Grecia intrégă și din Asia
Cinci sute de cetăți, da, aceleași drept
Resbelice innegrite sub a Africei
Sóre, acum lașie, intinate in mijlocul
Tavernelor dejosite a Suburrei, nu le veți
Mănuând pe intrecere in loc de spadă pocale.
Arme, arme strigă intr'aceia răsăritul
Arme arsa Numidiă, arme Germania.
De aicea se mișcă Mithridate, de dincolo
Perfidul Jugurta, ér la spate ne vine
Un nuor vijelios de Cimbri, ómenî aspri
Și crudelî ce sciu bine manua ferul,
Și desprețui mórtea. Ér noi nebunî, noi orbî,
Noi joc etern a istui turburător, până când
Vom dormi in leneviă in fața pericolului?
Până când vom suferi batjocurile unui
Om fără de lege? Oh scumpa mea patriă!
Oh casă a numenilor și scaun de virtuți divine!
Ai resbel in sinu-ți, resbel din afară,
Pretotindenî resbel, tempestate și ruină:
Și cel ce te duce in acest periclu e in vieță?
Ah! el nu numai că e in vieță, ci mândru
Să preămbli pe-a tale strade, merge la for,
Să duce poporul, și chiar de pe-a Africei
Termurî vine acum se-ți sfășie peptul . . .

Caiu. Destul! acum Romanî auđiți-mă și pe mine.

Drusu. Popor nu-l asculta: el e un seducător
Ămblat: nu-l ascultați.

O parte a pop.

O altă parte a pop. Nu, Gracch e un seducător.

Primii. Gracch să ne vorbescă.

Secundii. Pe Gracch la Tarpeă.

Caiu. Deh! pentru ăei ascultați-mă
Mai întâiu și-apoi mă ucideți.

Un bătrân din pop. S'auđim, fraților,
S'auđim. Linisciți-vă și ascultați. Ar fi
Ceva nedemn de voi a condamna pe orî-cine
Inainte de a-l fi auđit. In fine Gracch e al nostru
Binefăcător.

1. cet. Și măcar de ar fi un inimic,
Noi trebuie să-l ascultăm și are să amuțescă
Dinaintea lui cine și-a vëndut vocea cu onórea.
Gracche a ta e tribuna: Te asicurez
Eu ce nu-s vëndut nici uncia din partite.
Rădică-te fără témă și te apără.

Caiu. (de pe tribună). Acésta-i
Ultima dată, că vă vorbesc. Ai mei inimici,
Și-ai vostri au decis a mea mórte. Și eu voue
Vă mulțămesc ca lăsându-mi libere
Cuvintele pe buze, nu mă lăsa-ți să mor
Innegrit, defăimat. Și ce defăimă mai grea
Pentru un roman, de cât a trece la cei din
Cealaltă lume cu numele de tiran?
Veni-mi-va inainte umbra fratelui meu
Sugrunat; plin de batjocure mă va vedea
Și de rane. »Și cine și-a imprimat, mi va dice
Acéstă rușine? Cine spune-mi aceste rane?»

Eră eu, atunce, Romanî ce voi răspunde?
La acéstă batjocură, voi dice, m'au tras aceleași
Măni, ce-ți răpiră vieța in ăiua când plebea
Nerecunoscătóre te părăsi, și tu căduși
Cu fruntea spartă de o cruntă lovitură;
Și in mod barbar pe stradă tras lăsași o lungă
Linia de sânge nêvinovat, pân' ce încă tepid,
Ca pe un blăstemat te-aruncară in Tibru
Ce pătat cu primul sânge civil alerga spre mare.
Nimic nu și-a ajutat, sermane, a fi fost tribun
Și a fi fost o persónă sacră! Tot așa și eu,
Ifi voi spune, fui ucis de patricii; și tiran
Fui numit și eu pentru nișce crime ca ale tale.
Eu ce tot-déuna am consacrat patriei,
Da numai dênsei tóte ale mele cugetări;
Eu, ce am tras plebea din lanțele potinților
Aviđi; eu ce i-am redărui răpitele
Drepturi și strămoșesile pământuri;
Eu un sérac, eu un plebeu, eu a tiranilor
Sbiciu etern, și încă și eu un tiran? Oh plebe,
Cât de réu rêsplătesci pe cei ce-ți servesc.

3. cet. Gracche

Prinde curagiu: plebea nu e nerecunoscătóre
Ți-o jur. Nime nu te numesce tiran. Cu curagiu
Spune a tale rațiuni, nu tremura.

Caiu. Să tremure

Trebue numai sugrumători. Sunt eu póte
Un patriciu? Tremurat'am eu póte atunci
Când cu a capului meu riscare am cutezat
Să vă incungiur cu legi auguste a vóstră
Libertate umilită? Tot acela sunt eu,
Recunósce-mă o Roma, tot acela ce contra
Nedreptului și usurpătoriului senat am făcut
Poporul liber, domnitor și a tot putinte.
Fu un delict acesta? Plebe răspunde: e acesta
Un delict al meu?

3. cet. Nu noi aice toți suntem regi.

2. cet. In popor stă tótă puterea.

1. cet. A voințelor

Nóstre esecutor e senatorul, și nimic mai mult.

Caiu. Al vostru inimic e dară cel ce mă inculpă
Cu deplina vóstră libertate și pe care-l dóre
Tare de perderea tirăniei patricie.
In tribunal ședeau trei sute de lași, de
Senatorî vënduți. Cel tare sfășia legea
Și-o cumpăra; sérăcia era un delict.
Eu acéstă dreptate mercenariă, infamă
O esterminai . . Am adaus trei sute de juđi de-o
Credință tare neclătită, și comuna
Cu plebea făcui puterea de judecătorî.
De o lucrare așa de sântă se mă inculpe cine
Cuteză dinaintea vóstră? — Un Opimiu,
O Romanî, și acciași nelegiuți, cărora
Le fu oprit tērgul vicțiilor vóstre și a
Bunurilor. — Ah nume deșert, virtute, joc a
Blăstămaților! Unde-ți vei loca al tēu tron
Dacă și aici in mijlocul almei Rome

Și a sântilor ei numeni capeți nume de culpă,
Și esci pedepsită?

Bătr. (incet către vecinul său.) Tare adevărate drepte
Sunt a lui cuvinte. A să arăta cald pentru
Virtute e un mare pericol. De pre a lui
Buze vorbesce un ȕeu :

Caiu. Eu prin a ȕeilor
Supremă bunăvoință născut in sinul
Acestei frumoșe Italie, chiămai Italia
Intrégă să ia parte la cetățânia
Romană, și din sclavă o făcui liberă
Și ăntăia națiune in lume. Voi, Romani,
Voi mândrii și renumiții fi a acestei
Mame, voi veți numi un delict acum
Italiana libertate?

I. cet. Nu, nu italieni
Suntem toți, un singur popor o singură
Familă.

Popor. Italiani toți și frați.

Bătr. Oh ce dulci
Strigăte! Oh simțeminte inalte divine!
De bucură mă inundă lacrimile.

Caiu. In fine
Aud voci sublime romane, și ved lacrime
Demne de bărbați. Dar incetați de-a plânge
Audiți-mă ultima și principala mea vină,
Și nu de bucură, ci de fură și mânia
Vei vërșă lacrime tu plebe trădată.
Bagă sémă și mă ascultă. A nobililor
Avariția crudelă, precalculătorea
Sărăciei tale, și-a fost răpit tóte
Și lăsat in slăbitele tale trupuri
Numai sufletele; îi era, să vede milă
Să-ți răpescă cu strămoșescile bunuri
Și sufletele. — Ți lăsară dar viața. — Incă
Pentru-ce? — Pentru ca să te bucuri de eternele
Tale lacrime, pentru ca să te calce sub a lor
Picioare și pentruca supusă să te țină
Sclavă, ba ce-i și mai rău, să te aibă in dispreț.
Ascultă dar acuma ne mai audiță
Și grozava mea vină. Tótlă o voi stringe
In doue cuvinte: Voiam să-ți redau, ce-i al têu;
Să-ți restituese atăta din pământ, cât
Să-ți fie destul spre a-ți acoperi pușintel
De lucru slăbitele și ostenitele tale
Óse. Oh sermanilor mei frați! Au fierele
Sălbaticesce răspândite prin stânci și păduri,
Fie care a sa speluncă, unde in linisce
Să-și așede membrele și să disprețușcă
Insultele infuriatelor elemente. Și voi,
Romani, voi ce încărcăți cu arme espuneți
In oră ce moment pentru patriă a voștră
Viță: voi domni lumii, alt ceva in lume
Nu poședeți, decât cea ce nu vi să póte
Răpi, aerul și rașele sórelui. Rătăcind prin
Cămpii și de fómne cădônd vă fac tristă
Și duiosă insoțire palidele vóstre

Soși și fi goli, necontentit cerându-vă pâne.
Imbuibați intracea in beuturi și mănări
Intre cânturi și orgii stau la masă arpiele
Togate: și ceea de ce nice când săturându-să
Devóra al lor pântece e sângele vostru.
Al vostru sânge is palaturile strălucitóre
Cu un lux barbaric, și auritele tașe,
Și a Arabiei profumuri și ale Sidoniei
Purpure și tapeturile alexandrine.
Al vostru sânge is acele câmpii și regescile
Plăceri Tusculane și Tiburtine; acele
Pândături, acei marmorii și in un cuvânt
Tot ce nutresce a lor paradă, tot e acel sânge,
Ce in largi riurele vi l'au tras din sên in
Mijlocul bățiilor spadele inimice.
A lor propriu nu-i nimic, afară de delicturi..
Oh nelegiuții, oh crudeli patricii! Și apoi
Osteniți in câmpurile lui Marte, mai cuteză
Să vă numescă rebeli și inleneviți?
Ei ce cu molițiunea de orient au nimicit
Austeritatea latină și au degenerat
Armata; ei ce inghițind tóte tesasurele
Popórelor supuse și a imperiului, lasă
Să móră soldatul de fómne și in ist mod
Îl fac revoltător, desperat și lotru?
Și apoi să pun perdută să deplângă antica
Disciplină militară; și apoi in óra
Luptei să pun să vă strige: — »Luptați-vă
Pentru domesticii numeni și pentru a
Părinților voștri mormânturi«. — Dar dintre voi,
Sermanilor, cine poșede o vatră un altar,
Oră o pētră sepulcrată?

Poporul. (cu strigate răsunătóre). Nică unul, nică unul.

Caiu. Așa dară pentru cine infruntați voi mórtea?
Pentru cine sunt acele rane largi, ce le ved
Roșind și transparând prin sdrențóșele
Vóstre vestminte? Oh! Cine mi le aduce,
Cine mi le aduce să le sărut? A lor vedere
Mă insufleteșce și in același timp mă face
Să gem de mânia și să scot lacrime amare.

2. cet. Sermanul Caiu! El plânge, și plânge pentru noi.
Oh suflet nobil marinimos!

3. cet. Scump îi va costa
Pe patricii acel plâns.

Fulviu. Scump să-i și coste.
De ce întârziăm fraților? Étlă momentul
Cu pumnalul a mână urmați-mă.

Caiu. Romanilor . . .

1. cet. Tăcere: el vré să mai vorbescă: tăcere.

Caiu. Fraților ați audit a mele delicturi.
Acum voi pedepsiți-le, răniți-mă. Vă las liber.
Acest trup mișel. Trageți-lă sāngeros
Pe-a Romei strade: și indestuliți cu a mea
Mórte pe patricii pe Opiniu și cu supliciu
Amicului vostru linisceți a lor furóre.
Deja-s îndatinate a vedé stradele romane
Batjocura stírpei mele: e îndatinată

A fibrului undă pietoasă a ingropa pe Gracchi
 În vultorele sale, și a lor mamă deja
 Cunoște bine maturile unde are să caute
 A fiilor ei rămășițe spintecate. Oh patriă!
 Ferice eu, decât a mea morțe. . .

3. cet. Nu; ai să trăiești . . .
 Să moră Opimiu. (conjurații repet cu furor ultimele cuvinte.)

Opimiu: Lictori ridicați în sus
 Securile și pe orî-cine cuteză, loviți-l
 (Capul lictorilor Antiliu cu securea în sus și strigând: »înapoi« să
 aruncă contra poporului în capul soților sei.)

Fulviu. Vil ministru a unui și mai mișel tiran
 Mori dară tu mai ântăi. (Antiliu cade străpuns de mai
 multe pumnale.)

Caiu. (Aruncându-se de pe tribună.) Ah ce făcureți?

Fulviu. (cătră conjurați) Înaintați cu curagiu: să moră Opimiu.

Popor. Să moră Opimiu. -

Caiu. (Intrepunându-se) Stați pe loc ori și pe mine
 Me truceați. Ce-i acesta? — Au doră nu este
 Altă cale secură de mântuire și de
 Resbunare decât cea a crimelor? Ah, pentru
 Deși ve rog lăsați maiestria de carnefici
 Lui Opimiu și senatului. Romani, la legi și nu
 La sânge. Lăsați mânia și ura. În teca
 Cu acele fere: și rușinați-ve furorea
 Ce vă orbesce și vă mână să imitați pe
 Asasinii fratelui meu.

3. cet. Voim resbunare.

Caiu. Și o vom avé. Ascultă-mé, consule, și
 Înaltă-ți fața înspăimântată. Tu încercași
 Să violezi sântitatea și maiestatea
 Legilor. Pe tine deci te acuz de inimiz
 Al patriei: și în dată ce termină suprema
 Ta demnitate consulară, ce acum face
 Neviolabilă a ta persoană, cu Caiu Gracch
 Te citez dinaintea acestui jude a
 Crimelor: el are să pedepsescă și pe a le tale. —
 Romanilor tot insul rămână linișcit;
 Nici unul să nu redice aici strigăte
 De insultă, nici unul. A poporului tăcere
 E pentru tirani cea mai infrișată lecțiune.
 Plecați linișciți și lăsați în prada róderei
 Conscienței pe acest îngânat. (Plécă și poporul să re-
 trage în pace).

Fulviu. Oh clementiă
 Vilă, nebună virtute! Pentru Gracch să fie viu
 Opimiu! . . . Eu simț lipsa de un alt sânge:
 Și acest fer imi va da sânge, dacă nu pe al
 Allora . . . pe al meu propriu.

Scena 4.

Opimiu, Drusu, senatori, lictori.

Drusu. De ce tac și privești
 Cu ochi crunți și tremuri? Tu meditați a lui
 Morțe și el îți dăruiesc viața. După atâta
 Binefacere la ce te cugeti?

Opimiu. La resbunare.

Drusu. Și voesci ca Gracch . . . ?

Opimiu. Sé pără. — Ascultă Rabirie.

Drusu. Acum încep a cunoște bine că cine e și ce
 Inimă are Opimiu.

Opimiu. (cătră Rabiriu ce îndată plécă). A mea comandă
 Plécă iute și o implinesc. — Tribunilor
 Stați preparați la al meu semnal de vi e scumpă
 Patria. — Senatori veniți și mă ascultați.
 (Plécă vorbind în secret cu senatorii).

ACTUL IV.

Scena 1.

Cornelia, Caiu.

Corn. Dee deși să nu te căesci de prea multa ta
 Virtute. Decă sperî în Opimiu generose
 Simțeminte, și-e desértă speranța. El e tot un
 Tiran, și cea ce-mi pare mai mult de temut, el
 E rușinat și încărcat cu a ta binefacere.
 Reutăciósa lui inimă nici când nu-ți va sci
 Erta pentru rușinea de a-ți datori viața.

Caiu. Măcar să nu mi-o erte; de al meu dar eu totuși
 Nu mă voi căi. Fiă trufiă séu virtute,
 Mai mult mă lingusec a lui rușine
 Ca a lui ruină. Decă sânge afurisit
 Trebuia să se verse astăzi, era și altul
 Tu bine o sci, mai demn de a fi versat.

Corn. Tu crudele reinoesci memoria de mânia
 Și dorere ce invenineză tótă dulceta
 Triumfului teu. Dar de órece tu însuși
 Te reitorci, o fiule, rana s'o reinoesci,
 Ascultă un suspect, ce mă face să tremur. —
 Să sci dară, că cu ceva mai înainte s'a dus
 Consul însuși să visite a cumnatului
 Tău trup, resufletit și acolo de bună
 Sémă la condus réutățimea nu pietatea.
 Ce va să încerce, nu o sci, dară și să încercă
 O lovitură scelerată. Decă acesta . . . Ce ved?
 Incunjurat forul de armați?

Caiu. Și încă de plătiți.
 Acésta trupă i cea a Cretensilor.

Corn. Oh ceriule!
 A Cretensilor trupă! Și spre care scop?
 Nici când nu se mișcă prin Roma asemenea
 Arme fără sânge și terróre. Ah! fiule,
 În a ta, daună sunt acele sulite:
 Anima mi-o spune.

Caiu. Și până la atâta
 Merge perfidia a aceluși vil?

Corn. Și ce alta
 Sperî tu dela un tiran? . . . Dar ce plătesc
 A-și smulge erini și a să infuria? Aici
 E de lipsă înțelepciunea, o fiule, și nu furia.
 Mergi, adună poporul, te arată, vorbește
 Și tună. Pe a tale buze-i fulgerul și tu-l sci
 Vibra în timp de lipsă: vibreză-l deci acum
 Și despica pe cei ce te înșelă și-i pedepsesc.

Celor drepti le strică cel ce ertă celor răi;
 Și adu-ți a minte că o binefacere comună
 E răsunarea binefacerilor. Mergi fără
 Întârziere: confundă pe acel perfid și
 Îndreptă păcatul clementiei tale,
 Și ori rentornă răsunat ori nici odată.

Caiu. Mamă și eu o ved: trădarea mă incongioră:
 Armele patricie s'ă contra mea. Dar a fugi
 Lovitura nu mi-e cu puțință fără de sânge
 Civil; și eu nu am sete de sânge, tu o scii.

Corn. În Roma de sânge corupt sunt vinele pline;
 Și în estragerea lui stă a Romei mântuire.

Caiu. Estragă-l securea, nu a fiului tău mână.
 Și a vinovaților sânge e sacru și altul
 Nu trebuie să-l verse, de cât a legei fer.

Corn. Și ce vorbesci tu, nefericite, de lege,
 Unde singura voce a celor mai mari scelerați
 E lege? Unde crimele ambu lucind cu aur
 Și cu purpură, er virtutea e cerșitorie?
 Unde delictul e amor de patriă? Unde
 Fratele tău străpuns avu o mörte atât de nedreptă.
 Și dela cine? dela legi? — Iubite fiule
 Voesci să ascuți de legi? Ascultă numai de cea
 Divină, eternă ce natura tuturor
 Li-o strigă: Puterei opune putere. —
 A justiției spadă e fără tăiș aici
 Și atinge numai pe cel debil, era pe cel
 Tare îl părtinesce.

Caiu. Mamă, când mă indemnă la
 Lucrare de sânge tu mă vatem. Eu nu sunt
 Născut pentru delicturi: nici tu nu m'ai crescut
 La asemenea întreprinderi.

Corn. Și cine
 Îți cere delicturi? A să arma, a conspira,
 A da mörte celor ce patria o calcă
 Sub picioare, e o sacrosantă datorință.
 Temi tu döră vëndutele și tremurândele
 Lor secure? Ți-e témă pöte să mori?

Caiu. Femeia...

Corn. Ce dișei? Te-am vätemat? ertă. Iubirea
 Maternă, mânia, frica, pietatea
 Fac să iesă prin ale mele buze cuvinte
 Ce rațiunea le condamnă. Dară a vedé apröpe
 Căderea scumpei nöstre libertăți; a te vedé
 Incungiurat, trădat și în a ta ruină
 Reducându-se a ta virtute; a vedé că
 Mörtea ți să prepară, și încă mörte infamă!....
 Oh fiule nu-mi spune prin ce mijlöce, dar
 Aiți grijă de al tön perichu, de al tön onor.

Caiu. Incät pentru acösta fii secură... sciu ce am
 Să fac. — Preste puțin ori viu ori estins.
 Vei afla că eu sum demn de tine.

Corn. Și nearmat
 Alergi să-ți espuni între inimiä viöta?

Caiu. Am în peptu-mi arma inocenței: mi-e destulă.

Corn. Mergi între pumnalele vililor optimați,
 Și cređi că-ți va fi destul a inocenței scut?

Caiu. Ți-o repețesc: nu voesc sânge de cetățeni.

Corn. Voesci dară mörtea?

Caiu. Nepötata faimă voesc.

Ori dură ori bländă să-mi fiä fortuna,
 Nici când nu mă va face să mă degenerez. —
 Dar ascultă. (Licinia apare în fundul scenei).

Eu merg în fața unui mare perichu:

Și nefericita mea soțiä nu scie nimica;

Și eu plec dela ea fără de a o saluta.

Mamă, îți jur pe acöstä mână ce eu särut

Și string pöte pentru ultima dată, că nu-o pot

Vedé intristată, nici suferi al ei pläns,

Nici vederea fiului meu. — Tu mângäiä, tu

Ajutä în locul meu, decä voiu cadé,

Pe acösti doi deläsați. Voi merge mai tare

Cu acöstä speranță în ori ce perichu:

Și dulce-mi va fi, de mă va ajünge, a mea mörte.

Scena 2.

Licinia și precedentii.

Licinia. A ta mörte? crudele! Și-ai dat deja uitărei
 Că și alți trăiesc în tine? Acöstä viöta
 De care dispuni așa liber e pöte a ta?
 Nu ai, nu ai tu öre o soțiä, un fiu
 Ce-au drept preste dișele tale și vor muri
 Decä mori tu?

Caiu. Licinio, tu încă vini să mă
 Intristezi?

Licinia. Să-ți aduc a minte vin eu,
 Că tu esci părinte, că tu esci bărbat, că
 Comiți o lucrare hidösă și neomenescă
 Abandonându-ne. Căci tu nu mergi în resbel,
 Unde să seceri gloria, unde a ta mörte
 Să-mi pötă produce un nume măreț.
 Cu vr'o dulcötä ar fi de barem amestecat
 Atuncia, al meu pläns vedüvesc. și anima-mi
 Ar avea mângäierea de a-ți nara victoriile
 Și faptele strălucite și onestele rane.
 Dar aci oh durere! Tu alergi în o probă
 Unde secură ți-e batjocura și pentru
 Patriä a ta mörte nu are nici un fruct.
 Invingători sunt în Roma cei mai blästamați;
 Violenta și feral decide tot; al tön
 Inimic a întors contra ta chiar inasași
 A ta binefacere: prin un infam decret
 El e al Romei arbitru și armele ce fac un
 Cere în jurul nostru sunt semnal de mörte.
 Amiciți tői mișei au făcut nelegüita
 A ta causă; cei puțin ce nu-s scelerați,
 Dar vil și fricoși te läsarä: esci singur.
 Nearmat și încăreat cu ura patriciilor.
 În atäta ruină ce-ți mai rămäne
 Sërmane?

Caiu. Al meu curagiü a mea rațiune și plebea.

Licinia. Și în cine te inecđi, om fără de cap, în cine sperä?
 Fumestä și scurtä e a plebei iubire; despre acösta
 A făcut frate-tön un trist esperiment. Deh! prinde

Un alt consiliu. Mântuesce-te și te lasă
 In grija Penaților tîi. Eu 'ți fac scut din al
 Meu pept. Pe mine, pe mine mă vor spinteca
 Mai nainte a lui Opimiu arme. Ah! vină.
 Ah cedeză, nu întarzia. Pentru acest plâns
 Al meu, pentru modul nostru de căsătorie,
 Pentru câte semne de amor îți dedui,
 Pentru al tîu fiu, pentru sîrmanul tîu fiu aibi,
 Te rog, pietate de cîdînda ta familie.
 Și mișcă-ți anima la 'al naturei strigăt.

Caiu. Deh! Licinio fi liniscită, și nu voi ca
 Astăzi să opună strălucirea faimei mele
 Nice ca alții mai tîrziu să acuse pe al tîu sociu
 De lașitate. Roma e in periclu; aud
 Jur imprejur sunîndu-i catenele,
 Aud aici inalta cerere de ajutor
 Și strigătul că trebuie să punem pentru dînsa
 Socia, fii și vieța. Și eu voiu remînea
 Ascuns și amortit? Eu Cracch, eu din astă mamă
 Născut, eu ginere a lui Crass, eu roman?

Nu, socia mea. Lasă-mă dară să satisfac
 Datorinței mele; fă ca să plec vedîndu-te
 Liniscită, și lasă-mă să ascult la chiămarea
 Patriei. — Remîni cu deii!

Licinia. Ah nu, nu pleca.

Caiu. Lasă-mă.

Licinia. Nu crudele.

Caiu. Lasă-mă.

Licinia. Orî rămîni

Animă de tîgru, orî mă uciđi: de aici
 Nu ești, decît călcînd preste acest trup
 Lătit la a tale picioare.

Caiu. Oh tată!...

Licinia. Am invins

Oh numeni pietoși! Insufletit și fix
 Privesce la a tatălui sîu statuă, și mut
 Îl ved scurgîndu-i-să plînsul in lacrimi.
 Da: acel plîns îmi spune că in fine i s'a moiat
 A lui animă.

(Finea va urma).

Educațiunea și instrucțiunea copiilor noștrii in familiă și in scôlă,

Studiu social-pedagogic de I. Dariu.

(Fine).

b) Educațiunea și instrucțiunea copiilor in
 familiile inalte și la orașe. Aci observăm o cale cu
 totul opusă aceleia, pre care o urmază țaranul, să nu cređă
 nimeni însă, că voiu đice mai bună, ci cutez a afirma, că in
 multe locuri e cu mult mai defectuoasă și mai rea. Să vedem.

Mai intai, in acea ce privesce educațiunea fizică, copiii
 de la orașe și din familiă inalte se cresc mai totdeuna prea
 gingași și prea corconiți. Desvoltarea naturală a corpului lor
 e adese-orî suprimată prin felurile instrumente distrugătoare
 de corp inventate de afurisitul de capriț al modei. Intre acele
 instrumente numărăm aci la locul prim corsetul (midêrul) sîu
 mai bine temnița și mórtea multor copile. Corsetul impedează
 digestiunea, ingreunază respirațiunea și provocă felurile bóle
 periculoase: pentru-că partea aceea a corpului asupra căreia
 apasă și strică mai mult corsetul cuprinde organele cele mai
 fine și totdeodată cele mai indispensabile vieții nóstre, adecă
 plumânii și inima, cari implinesc funcțiunile de respirațiune și
 de circulațiunea sîngelui.

Intre instrumentele distrugătoare de corp se numără și in-
 călțăminteaa prea strîmă precum și orî-ce fel de haină neco-
 modă și neacomodată etății și temperaturii. Tot aci trebuie
 să amintim ceva și despre felurile mîncări și alimente ale
 corpului. Dulcețurile, confeturile, bombónele precum și cocă-
 turile (prăjiturile) din aluat nedospit sunt lucruri de mîncare,
 cari pentru copii adese-orî sunt foarte nesănătoase și prin urmare
 stricăcioase și de cari mai in nici o đi nu sunt scutiți bieții
 copii. Tot așa de stricăcioase sunt orî-ce mîncări prea rafinate
 și grele de mistuit și de cari asemenea nu sunt scutiți copiii.
 Apoi alăptarea și nutrirea copilului prin familiile inalte se face
 mai mult numai prin doici, din causă că mama sîu nu póte
 din diferite impregiurări, ba de multe orî urmările acestea

triste se pot ascrie numai iubitelui lor corset din tinerețe, care
 le-au lăsat o svenire plăcută până la mormânt; sîu apoi și
 ține de ceva dejositor a lăpta și cresce ea inasși productul sîu.

Ar mai fi de amintit in educațiunea fizică a copilului
 încă multe defecte, dar ne mulțămim de-ocamdată numai cu
 cele pomenite, cređînd că le-am atins pre cele mai mari și
 cari trebuieesc mai curînd evitate și cu totul părăsite. Și astfel
 incheiăm punctul acesta cu acea observare că: orî-cine cércă
 a lucra in contra naturei și in contra nestrămutatelor și eter-
 nelor ei legi și principiî, nu rămîne nepedepsit de ea. Tot ce
 am voi să đicem mai departe in observarea acésta, vor suplini
 frumoșele cuvinte ale lui Goethe: »Dacă natura urgisesce, ea
 strică mult. Făptura, carea e să nu fie, nu póte fi; ființa,
 care trăiesce fals, se va derăpăna de timpuriu...
 Ea pedepsece numai prin nemijlocite urmări. Căutați in gin-
 rul vostru și veți afla ce este oprit și afurisit. Sunt miî de
 fapte . . . in care zace blăstêmul naturei. Ea caută cu ochi
 triști preste comoda trîndăvie, ca-și preste prea sâlnica hâr-
 bătiă, preste plac și prisos, ca-și preste lipse și neajunsuri.
 Ea chiamă la cumpătare. Tóte relațiunile ei sunt adevérate
 și tóte lucrările ei pacinice.»

Ce atinge educațiunea intelectuală sîu instrucțiunea co-
 piilor in familiile mai inalte, tot mai merge, cum mai merge.
 Dar și aci cei mai mulți părinți țin mentorî și guvernante, ca
 să le dea o direcțiune adevérată copiilor și să-i instruceze
 după un plan óre-care anunit, uitînd in același timp, că
 numai singuri părinții și in special mama e chemată de inasși
 vocea naturei a suplini și a sêvêrsi tóte acestea. Unde nu e
 mamă, nu e nici educațiune cum se cade, nici instrucțiune
 bună, nu e in sfârșit nimic bun in copil.

Copilul din familiile inalte și de la orașe, nu se póte

nega, aduce cu sine în școală un număr frumuseț de idei și cunoștințe despre lucruri și fenomene din viață, dar ce folos că sunt cu totul superficiale și defectuoase și încă ce e mai mult contrare principiilor educației naționale. Din motivul acesta din urmă scopul principal al celor mai mulți părinți de pânura celor atinși mai sus, pare a nu fi nici acela de a da copilului prin guvernantele și mentorii amintiți ore-cari cunoștințe și a urma o cale naturală în dezvoltarea lui, ci mai mult acela de-al învăța limbă, manieră și năravuri străine, uitând astfel, că prin acestea mintea copilului în loc să se lumineze și să-și câștige noțiuni clare și adevărate despre lucrurile din lume, mai mult se slăbește și se întunecă, iar inima lui se otrăvește prin tot ceea ce nu-i național românesc. Eță cum se exprimă despre o atare creștere și instruire monsignorul Doupanloup: „Astăzi mulți părinți și din clasele cele mai înalte și mai avute încredințază educația fizică și spirituală pe mâna necultelor servitoare . . . , de la cari prea ușor și pot însuși prunci nu numai limba cea schimosă a lor, dar și năravurile și apucăturile lor cele rele.“ „Îi învață, adaugă Telenon, încă din copilăria la limbă străină și nu știu, că acestea (în etatea aceasta) mai mult le strică decât le folosesc.“

Un venin omoritor pentru copii este și: cercetarea teatrelor și citirea de cărți rele (romane). Părinții mai tot-deuna, când merg la teatru duc cu sine și pre copilașii lor. În teatru, este știut, că mai tot-deuna lucrurile se esagerază și să espun prin colorii cât se poate de vii (însă cu totul depărtate de culoarea reală a lucrului), să înțelege pentru omenii crescuți și au sensul și valoarea lor necontestabilă, dar totmai pentru copii, eu cel puțin, nu țin nici de cum de consult a duce pre copil la teatru. Pe de altă parte la noi de câți-va ani se observă un lucru prea ciudat. Pe când ne bocim și ne plângem că literatura noastră e săracă și puțin îmbrățișată, pe atunci o ramură a ei, care aduce, pot dice, mai multă pagubă, ca folos a înaintat prea mult și e destul de îmbrățișată cu deosebire de tinerimea noastră și aceea parte a literaturii sunt romanele traduse, care de care mai rele și mai seducătoare. O parte bună din domnișorele noastre de ață, care nici nu știu să dea bună ziua, o ață vorbind cu ore-care siguranță de cutare și cutare roman, ba multe sunt în stare să-ți reciteze capitule, ba și volume întregi din romane, ca zeloșii cetitori de bibliă de odinioară, însă câtă diferență între romane și între bibliie! Dcă îți cere vre-o domnișoră să-i împrumuți o carte spre citire, nici nu așteptă să-i recomanți una bună, și-ți pune înainte condițiunea, că se fie roman, că alte cărți nu-i place să citească bucuroș. Mă rog să nu fiu taxat de impertinent, indiscret sau nepolit aci, dcă cu totă francheța cuvântului mărturisesc adevărul. Din parte-mi aș condamna ori-ce pană românească, care s'ar mai apuca să traducă romane și cu deosebire astfel de romane, care nu pot avea nici o valoare alta de cât coruperea facultății imaginătoare, fiind condusă astfel numai de mârșavul interes de evreu, când atâtea drumuri în literatura noastră și încă unele aproape necălcate, stau deschise și a căror percurgere și cultivare ar putea să aducă un folos cu mult mai mare și mai prețuit, de cât acela ce-l pot aduce păcătoșele de romane. Să se însemne bine: aci nu pot avea în vedere și romanele istorice cu deosebire din istoria națio-

nală și pe lângă aceea și destul de instructive pentru-ori-ce clasă de cetitori, și cari merită să se citească cu totă atențiunea recerută. Ei dar durere că-și romane de felul acesta apoi er avem puține.

Din cele dice până aci despre educația fizică și intelectuală în familiile mai înalte și la orașe și poate ori-cine inchipui cât de slabă și de defectuoasă poate fi și educația morală. Tot de-odată s'a putut vedea și aceea, că, pe când țaranul lasă educația și instrucțiunea copilului mai mult în mâna și voia naturii și pe când la el un număr mai mare de copii e bucură; pe atunci în familiile înalte și la orașe, un număr mai mare de copii devine pentru părinți adese-ori o sarcină prea grea și a căror creștere și instruire e împreunată cu multe cheltueli și neajunsuri fiind încă și prea defectuoasă, fiind-că nu se face în conformitate cu adevăratele principii ale pedagogiei moderne.

După ce vedurăm fața cea sarbădă a educației și instrucțiunii în familiile înalte (și la orașe), vom trece la:

II. Educația și instrucțiunea copiilor în școală.

a) În școlile primare. Va dice cineva că educația și instrucțiunea în școală, — de ore-ce se face după un plan ore-care anumit în conformitate cu natura copilului, se află pe o basă mai solidă și înainteză tot mai mult, pe di ce merge; așa e, afirmăm și noi, față de cea din familiile e mai bună, dar față cu aceea a altor națiuni culte și față cu cerințele timpului în care trăim, este foarte defectuoasă și prin urmare departe de a fi corespunzătoare. Și acesta mai mult din cauzele următoare:

1. Pe când în familie i se dă ore-care atențiune educației însă fără a lua în considerare și instrucțiunea ca parte întregitoare a ei, pe atunci în școală se observă contrariul. Educația în școală e prea puțin considerată, er pentru instrucțiune nu se face atata, cât ar fi în drept să se facă. Vina, să înțelege de sine, în prima linie o portă părinții și învățătorul și după aceea și ceilalți factori, cari mai sunt chemați de a se îngriji mai de aproape de prosperarea școlilor și de înaintarea educației și instrucțiunii peste tot.

2. Poporul nostru n'are destulă convingere câștigată prin propria experiență despre însemnătatea și folosul educației și instrucțiunii copiilor și prin urmare nu consideră școla ca instituțiunea cea mai importantă și folositoare pentru el. Să înțelege de sine că se află și locuri de acelea, unde poporul arată destulă bunăvoință și jertfesc bucuroș și dinarul cel din urmă pentru școală și cari merită totă lauda, dar durere, că acele locuri sunt prea rari.

3. Parte cea mai mare din poporul nostru e săracă și nu poate procura toate cele de lipsă pentru creșterea și instruirea copiilor și în școală.

4. Când copilul intră pentru prima oară în școală aduce cu sine o mulțime de defectuosități, căpătate în familie și cari numai pre lângă mare osteneță și stăruință din partea învățătorului se pot paraliza și îndrepta. Așa sunt de ex. lenca, neascultarea, nesupunerea, superstițiunile și credințele deșarte, și câte alte lucruri urite și rele, cari tot-deuna sunt împedecătoare dezvoltării și perfecționării armonice a copilului.

5. Numărul prea mare al copiilor și respective mai multe despărțăminte pentru un singur învățător devin im-

pedecătore în institutele publice în ceea ce privește dezvoltarea individuală a copilului.

6. Familia nu lucră mână în mână cu școlă; ba adeseori surpă și aceea-ce bietul învățator a zidit cu multă sânguință și osteneală în decurs de mai mult timp.

7. Învățătorii sunt prea subordinați, prea dependenți și prea supuși și încă de multe-ori unor astfel de indiviți, cari nici nu știu, ce va să zică cuvântul „școlă”.

8. Nestatornicia învățatorului într'un singur post.

9. O parte bună din învățătorii noștri nu este pe deplin calificată. Preparanții și școlile normale pentru calificarea învățătorilor avem prea puține și apoi și care le avem, abea vegetează. Preste tot apoi învățătorii sunt cei mai rău salariați în raport cu chemarea cea grea a lor și astfel mulți dintre ei adese-ori sunt siliți a se ocupa și cu alte afaceri, ce nu intră în sfera chemării lor, în dauna învățământului.

10. Nu există o uniformitate ore-care în alegerea și predarea materialului de învățământ, fiind-că ne lipsesc noue Românilor de dincoace de Carpați un program și un plan corespunzător de învățământ.

11. Avem prea puține manuale didactice bune și practice pentru școlă, rele și nemetodice avem mulțime, dar ce folos!

12. Nu e destul de motivată, (ca să n'o declar de greșită) părerea sinodului arhidieceșan din Sibiu, ca teologii să fie obligați a face câte două ani servit ca învățator!

13. Educațiunea națională preste tot atât în familie cât și în școlă e prea puțin observată. Moravurile și credințele strămoșești naționale, precum și studiul limbii, al istoriei naționale și al geografiei țării, nu se poate nega, sunt mijlocele cele mai eficace prin care se poate promova prosperarea și înaintarea educațiunii naționale, dar prin preț puține locuri se tractează și susțin ca atari.

Cam acestea am crezut a fi lipsele și scăderile cele mai capitale ale educațiunii și instrucțiunii copiilor în școlile primare și cari cer un mai grabnic ajutor de îndreptare, decât voim, ca școlă primară să-și poată împlini din toate punctele de vedere și în conformitate cu justele noastre așteptări chemarea cea înaltă și frumoasă a ei.

b) În școlile secundare: Cred, că nu-mi va lua nimenea în nume de rău, dacă voi trece puțin și preste granița școlilor primare, în școlile secundare și în câte-va cuvinte voi aminti și scăderile de aci. Dela început însă imi cer scuzele, dacă nu le voi putea aminti toate, de ore-ce aci mă simt mai puțin competent și cu mai puțină cunoștință de lucru. Să cercăm dar!

1. Și în școlile secundare, — nu va nega nimenea, educațiunea pre lângă instrucțiune e puțin observată.

2. Studiile se predau într'un mod prea academic, pre când școlarii sunt slab pregătiți din școlile primare.

3. O parte mare din studiile ce se predau, se dictează, lipsind manualele tipărite în limba maternă, prin care se pierde prea mult timp și pre lângă aceea, ce se dictează e prea puțin, pentru-că e prea fragmentar sau mai bine prea schematic.

4. Profesorii tuturor școlilor secundare românești cu deosebire de dincoace de Carpați n'au nici o reuniune între dânsii și astfel nu pot sta într'o comunicațiune de idei mai familiară, mai intimă și mai strânsă unii cu alții, în dauna învățământului.

5. O parte din profesori nu caută sau mai bine nu se demite a intra și a sta în relațiuni mai întinse și mai colegiale cu învățătorii școlilor primare, precum ar trebui să stea și de unde ar urma un mare folos pentru prosperarea învățământului preste tot. Un semn mai evident la acesta este și acela, că prea puțini din profesori se fac membri ai reuniunilor învățătorești.

Aci mă opresc. N'aș voi însă prin aceste modeste observări ale mele să provoc susceptibilități în nimeni, toate mi le dictează starea faptică a lucrului și sunt convins că ori cine-și va pune mâna pe inimă și va cugeta asupra acestui lucru cu sânge rece, dar cu destulă maturitate și cunoștință de lucru, va ajunge, ca și mine tot la același rezultat.

Comparând idealul educațiunii și instrucțiunii cu actualitatea, sau mai bine modul cum să se facă cu modul cum se face, apoi aflăm o prea mare diferență, aflăm că e prea departe de a fi corespunzătoare cu aceea a celorlalte națiuni culte și cu cerințele timpului în care trăim și astfel departe de a atinge și numai în punctele cele mai esențiale idealul ei.

Nu pot încheia fără a face și aceia modestă observare, că prin cele dișe preste tot despre starea educațiunii și instrucțiunii la noi, n'am intenționat nimic alta, decât numai binele și înaintarea ei. Pe de altă parte n'am voit nici aceea de a trage un vâl negru și preste ce e bun. Față de acesta mă închin, și respectez cu venerațiune toate acele prea demne persoane și toți acei prețuiți factori, cari năsuesc cu o străduință și stăruință neobosită și nopți și caută prin toate mijlocele posibile și oneste binele și înaintarea educațiunii și instrucțiunii și cu acesta binele și fericirea națiunii noastre, dar durere că numărul acestora este preț mic. Er prosperarea și înflorirea educațiunii și instrucțiunii la noi e condiționată de concursul solidar, armonic și zelos al tuturor factorilor chemați a se îngriji și interesa cu tragere de inimă de acesta, ca astfel cât se poate mai în grabă și mai sigur să putem și noi ajunge și sta acolo, unde se află celelalte națiuni culte din lume și unde pretinde spiritul timpului de aci. La lucru dar:

Cu minte bărbătească,

Cu mână voinicească

Și cu inimă românească!

V A R I E T Ă Ţ Î.

Fata din Capri.

Barca noastră după un mers ca de două ore sosi la așa numita „marina mare”. Ne urcărăm pe poteca care ducea la „Albergo della Gran Bretagna”. Acesta este un han de un

caracter foarte patriarcalic. Proprietarul acestei ospătării, signor Petegra poate suporta și în privința succesiunii număruse preț bine o comparațiune cu copiii de familie din vechiul testament. Serviții de cincisecizecete fetițe drăgălașe luarăm un dejun țărănesc pe verandă, în fața golfului admirabil și sorbirăm

recôrea recreabilă care adia dinspre grădinile de portocale ale Sorrentului. Spre dreapta și stînga se ridicau în formațiuni grotesce mîrii gigantici ai „ostrovului incins de stînci”; vuetul valurilor resuna în monotonă încântătoare, — Teresita, cea mai jună dintre nimfele cu ochii întunecați, începu a cînta cu voce dulce și sonoră una din acele doine duiose ale căror melodiă ne cuprind inima, ca și când ar fi nisce sunete din o altă lume, mai bună. Ne deciserăm să rămînem.

Timp de opt zile am străbătut insula, am ascultat la cîntecile Teresitei m'am urcat pe colțurile stîncelor și m'am indeletnicit în dulcele „far niente”, și nu m'am putut hotărî a părăsi țărmurile acestui paradis cu numele Capri. Dar apoi de o dată tui cuprins de un dor neresistibil de evenimente istorice, de un dor de omeni, de secul al nouespredecelea. Eram sătul de idilă, aveam poftă de iliadă.

Tocmisem pentru a doua dimineță o barcă cu șese lopeți. — Orologiul din turnul satului anunța cu lovituri năbușite, care dabia pătrundeau până la noi a de cea oră din noapte. Marea era lucie ca o oglindă și reflecta chipul lunii care se urca încetinel la „Salto di Tiberio”; eram singur pe terasă — lângă mine, cu brațul ei plin și alb rețemată pe balustradă, stetea Teresita, cîntăreța drăgălașă.

»Dicești a me non piangere
Che tu a mia sarai. . . .«

resuna linișor, ca prin vis, de pe buzele ei rumene, și discul luciu dincolo la marginea cerului părea a se opri ca să asculte la șoptele dulci ale vocii sale.

»Teresita“ dîsei după cîtva timp, „cînd te aud cîntînd astfel, im cade fôrte greu de a rămînea credincios planului meu“.

Ea nu răspunde.

»Pecat“ continuai, „că omul nu pôte avea tôte de o dată. Cel ce voiesce să mai producă și să se mai lupte, cel ce mai simte foc prin vinele sale și pojar în sufletul său, aceluia, o lume îngustă, mărginită, precum este lumea voastră, trebuie să i se pară mai năbușitoare de cît temnița cea mai adîncă, — cu tötă dulcêța ochilor frumoși cari surid din tôte părțile aici“.

»Nu toți cugetă astfel“ răspunde ea pe gânduri

»Cum așa Teresita?“

»Ce, n'ai auzit încă de lordul, care posedea coala im-potrivă vila cea frumoasă, în dreapta drumului ce duce la marina mică“

»Da și ba, după cum voiescî. Mi s'a dîs că vila ar fi a unui englez, mai mult nu știu“.

»A unui englez care de șese ani este conlocuitorul nostru și care în decursul acestui timp n'a părăsit Capri nici măcar pentru două ore“.

»Ean nu mai spune! Dar cu ce-și petrece omul timpul său? Ce-i? artist? Om învățat? Ce face el peste tot anul.“

»Se duce la vînatore și stă de vorbă cu nevastă-sa...“

»Doue ocupațiuni fôrte lăudabile, care însă nu pot nici de cum implini o viață întregă. Dar admir modestia soției-si. Englezele sunt mai pretențioase și prefer saloanele elegante din metropola lor, unei petreceri pe o insulă, care este sêrmană de evenimente dar mai sêrmană de magazine de modă“.

»D-ta parî a crede că populațiunea de pe Capri se ocupă numai cu mîncatul, bîutul și dormitul. Dar crede-mî că și pe stîncă asta solitară se petrec lucruri cum nici poeziu nu le pot inventa mai bine în cărțile lor“.

»Pré firese lucru. Știu că și voi aveți romanuri în care inima jôcă un rol principal. . . . N'am de cît să caut în fața D-tale, pentru a înțelege acêsta. . . .“

»N'am voit să dîc acêsta. Vorbirăm de lordul englez“.

»Și de engleza pocită, care de bună voiă s'a legat de acêstă stîncă. . . .“

»Cum să nu, engleză! Soția-sa este o fetă din Capri, ca și noi tôte“.

»Mă faci curios Teresita. Dîcî că-i de aici?“

Dete din cap și privi apoi ca și percută prin visuri stranie în jos, unde valurile se jucau în jurul petrelor sfărîmate.

»Îț voi povesti istoria Giusepinei celei frumoase“ șopti ea în fine cu mister; dar vină mai aprôpe lângă mine. Tata nu voiesce, ca se vorbim de ea. El dîce, că de cînd s'a măritat Giusepina după lordul cela, tôte fetele din Capri ar fi nebunit și s'ar uita cu alți ochi ca mai nainte la toți streinii, care vin p'aci. Tata-și are părerile sale. Ce ni pasă nouă, decă Giusepina s'a făcut o lady bogată seu nu! Și nici nu este bogată, dar asta este o împrejurare particulară. . . .“

Mă sculai și mersei lângă ea. Rețemat de balustradă ascultai la sunurile melodice a vocii sale sonore, care în spunea următoarele: »Să fac acum aprôpe șapte ani, eu eram încă copilă mică și Mariucca se duse pentru prima oră la cuminicat, cînd sosi acolo jos la marina mare un vapor drăgălaș, condus de de ce maletoi, un vapor așa de curățel și frumușel, cum nu mai vîdusem încă nici unul în port. Vaporul era proprietatea junelui conte Thomas de Sheffield. Î dîceau lord, dar titlul său adevărat era de conte. Venia din Egipt, unde petrecuse peste ernal, și omenii săi sciau să povestescă lucrurile cele mai minunate despre piramide și despre omeni negri-bruni și despre nisipul arđator, în care puteau să cîcă ouele. Trei dintre marinarii îl însoțiseră prin tôte locurile. Erau tare făloși de acêstă onore și nu-i vedeai de cît în haine cusute cu fir de aur și cu pâlării verđi în trei muchi. Noi copii rideam totdeauna de înfățișarea lor pocită și ne băteam joc de ei. Omenii cei mari li făceau complimente și îi întrebau despre domnul conte, care nu vorbea nici o vorbă cu nimeni. Acum spunea istorii și mai minunate de cît minunile din Egipt. Lomnul conte nu era de cît numai de douăzeci și doi de ani, dar părea ca de trei-deci. Nu risese nici o dată în viața sa și călătoria de trei ani fără astêmpăr prin lume. Fusese în Spania, Rusia chiar în America, dar nicăiri nu-l răbdase mult timp. Parcă-i sta necuratul pe gât și-l mîna înainte ca pe ovrejul rătăcitor. Avea bogății nemêsurate pe care le dobîndise prin un proces cîștigat în contra rudenilor sale din Englitera. Veniturile sale anuale făceau sute de mîi. Vêru-sêu însă care perduese procesul, sêrăcise cu totul. Omenii dîceau că aurul ar apăsa cugetul contelui, cu tôte că s'ar fi petrecut totul în cinste și după dreptate. Noi vedeam că umbla trist ca o umbră. Contele să dîce că ar fi fost din cea mai fragedă a sa copilărie minunat de cuminte și că cu optspre-dece ani studiase tot ce se învață prin orașele cele mari. La început învățatura îi făcea multă plăcere, dar de-o dată îș perdu liniscea, plăcerea și mulțămirea. De atuncî nu-și mai regăsi veselia. Să puse pe gânduri adînci, ca un profesor, dar prin acêsta îș strică și mai mult. Stase cu nopțile întregi neculcat, rețămîndu-și capul cu mîinile și nimeni nu scia ce-lu dore și ce-lu muncesce. În fine cumpără o corabiă și se duse în lumea largă. O încercă cu tôte plăcerile pe care le-au preserat Dumnezeu peste pămînt, dar se scărbea de tôte. Astfel se făcu din dî în dî mai tăcut, mai posomorit și cînd ajunse la Capri era ca o stahiă inspăimîntătoare, așa de palid și cufundați îi erau obraji, așa de albe îi erau buzele. Numai ochii săi cei mari și întunecați sclipeau cu viață și cu foc prin genele sale cele lungi, și cînd căutai în ochii săi, trebuia să-l iubescî, căci ei spuneau că omul palid și prăpădit nu era rêu, ci numai nefericit fără sêmân.

»Trecură ca vr'o opt zile până ce se îndură contele a eși din odăile sale până în grădina învecinată. Părea că se sfiesce de întîlnirea cu fetele curioase și nesimțitoare. În fine apărî în una din zile în pragul uși sale. Părea mai palid ca orî cînd. Gura-i era înclăstată, fruntea pusă în sîbciturî dese. În dreapta lîncea o bălă de munte. Nici un servitor nu era cu el. Astfel merse pe drumul înspre oraș. Era de dimineță, abia bătuse orele șese; vița strălucia sub rouă, dinspre mare se ridica o hore recoritore, care scutura picăturile ca nisce mărgele de pe frunđă. Trecu în nepăsare dinaintea acestor

splendori. In stradele de la Capri lumea s'ea uita la el ca la minune; lui nu-i p'asa de asta. Urc'ă in grabă treptele, car' conduc la vârful dealului, merg'end mereu, fără a s'ea uita im-prejur.

„In locuința s'ă lăsase ins'ă o epistolă cu următorul cuprins.

„Iubite vere, dragă verișoră!

„Când vor ajunge aceste rinduri in mânilor v'ostre Thomas de Sheffield va fi încetat de a mai exista. Voi veți fi ereții mei, și fiind-că aveți totă cauza de a m'ea uri, nu pot ascepta, ca s'ă fiu plâns de voi. Dar pentru ca s'ă fiu sincer, nici nu-mi p're pasă mult de ac'asta. Nu voiam ins'ă s'ă v'ea las in nedumerire despre cauzele morții mele. Lumea ar țice, că aș fi murit din o întemplantă nefericită, dec'ă nu v'ăș asigura prin ac'asta pe parolă de cavaler, că m'am aruncat in prăpastia in deplină claritate a vointei mele. Mi s'a spus multe despre așa țisul „Salto di Tiberio“ care este un mur de stânca, de pe înălțimea căruia tiranul roman avea obiceiul de a expedia in mare victimele sale. S'ermana vreme vechiă a trecut, acum trebuie s'ă m'ea expediez eu insum pe mine. După ce voi fi subsemnat acest r'evaș, m'ea voi urca acolo, și o oră după ac'asta, sper că comedia va fi sfârșită. Notabene eram mai s'ă uit a v'ea comunica cauza decisiunei mele neasceptate. Nu este altă de cât imposibilitatea de a găsi vr'un indemn pentru continuarea comediei p'ostre care se numesce existență. Altmintre n'am s'ă m'ea plâng nici de neplăceri, nici de vr'o afacere de onóre, care m'ar fi putut determina la acest pas. — Sciu dinainte că-lu veți desaproba. Regret că sunt silit a v'ea cauza pentru câteva momente simțimente neplăcute, și v'ea salut cu totă considerațunea de care-s'ă capabil

Al vostru devotat v'er Thomas“.

„Ac'astă epistolă sacrilegiă o sigilase cu ingrijire și c' pusesse pe m'esa din odaia sa de dormit.

„Acum s'ea urca cu bâta sa nodorósă inspre locul unde avea de gând a executa intențunea sa detestabilă.

„Ai v'edut »saltul« Domnule. Sci cât de țipiș s'ea lasă in spre mare; cunosci înălțimea grozavă, ameițóre. O p'etră aruncată peste balustradă, dabia după un tatăl nostru dispare in valuri. M'ea iau fiori reci, numai gândindu-m'ea acolo.

„Contele ins'ă era atât de liniscit și cump'etat, ca și când ar fi fost vorba de o întâlnire cu amanta sa. Din când in când s'ea ivea un zimbet fatal pe buzele sale p'ălite; mai târziu a plâns chiar el cu lacrimi amare, când și-a adus aminte de acest zimbet.

„Dumnețeu și p'ecurata nu voiră ins'ă, ca s'ă s'ea p'erdă sufletul s'eu. Nu cunoscea drumul. Sci că acolo sus, ne-mediat dinaintea aceluia, s'ea desparte poteca. Spre drepta că-rarea la salt, spre stânga la capela pustnicului. Contele luă direcțunea din urmă. După dou' minute s'ea v'ed' pe platoul dinaintea bisericeții. P'orta stetea deschisă. Fără a sci pentru ce, merse mai apr'op'e și privi in laintru. Dinaintea ic'onei p'ecuratei stetea ingenunchiată o fată de o frumseță minunată. Cosițele ei negre cădeau peste umerii ei; corseta roșiă era ca scrisă pe trupul ei și brațele ei erau albe ca zăpada p'osp'etă. Ea iș împreunase mânilor și s'ea inchina.

„Contele nu era in stare nici a merge inainte nici a s'ea mișca. Nălucirea îl țenu legat, ca o vrăjire misterioasă. Sângele i s'ea urc'ă la obraji, peptul s'eu s'ea ridica și s'ea cufunda in o mișcare s'elbatică — dar piciorul s'eu stetea ca și când ar fi prins ră-dăcinii in pământ.

„După ce sfârși țen'era fată rugăciunea ei, iș făcu cruce și s'ea sculă pentru a p'ărăsi capela. S'ea sp'ăria tare, când îl zări pe conte, dar iș veni in te și voi s'ea tr'ecă cu o salutare respectuoasă. Contele s'ea impotrivi ins'ă. O luă de mână și s'ea rugă de ea cu stăruință ca s'ă mai stea. Giusepina, asta era numele ței, nu scia ce-i este. I s'ea făcu o milă nesp'usă de acest străin, fără ca s'ea și fi putut da s'ema intru cât merita acest simțiment. Remase. Era tăcut și solitar acolo sus. Pust-

nicul ședeu departe in chilia sa și citea in cărțile sale de rugăciune. Astfel dar contele putu s'ea și verse tot focul inimei sale dinaintea Giusepinei. I povesti totă istoria sa și ea îl asculta, ca și când ar fi trebuit s'ea fiă așa, ca și când ar fi fost soră-sa și l'ar fi cunoscut din copilăria lui. El o numi ingerul s'eu p'ăzitor, mântuirea sa. S'ea rugă de ea, cu cele mai umilite rugămint'ea, ca s'ea-i permită, a vorbi din când in când cu ea vr'o câteva minute numai; că simțesce, că nu s'ea va putea lipsi de vederea ei; s'ea va p'ăpădi dec'ă va țice: ba.

„Giusepina era fiica unui pescar s'erman, care iș avea coliba sa sus pe ripă. Mamă-sa murise de mult, fata era totă țiuva singurică și ar fi putut dec'ă s'ea dispună in deplină libertate de timpul s'eu, căci gâtea cur'end lucrul din casă. Și totuș nu s'ea putu decide indata de a indeplini rugămint'ea străinului, era tot atât de bine crescută pe cât era de frumósă, și cu t'ote că inima ei nu s'ea putea gândi la vr'un r'eu, totuș resimți, că o fată cum s'ea cade nu p'ote primi visite fără scirea tată-s'eu.

„Pe când remase ea in tăcere și pe gânduri, el o întrebă dec'ă vine in fie-care dimineță la capelă, ca s'ea s'ea inchine. Ea țise da. Acum el sc'ose un chiot de bucurie, țic'end că t'ote ar fi bine, și că n'ar dori nimic mai mult; va veni in t'ote țilele sus și s'ea va ruga împreună cu ea.

„Ea s'ea inroși, ins'ă nu țice ba. Contele i cuprinsese totă inima. Ea îl iubea din acest moment cu tot focul inimei sale.

„Când s'ea cobori contele la locuința sa era cu totul alt om. Păstră epistola spre eternă memoriă, ins'ă s'ea înțelege, că acum nu mai era vorba de nimic din t'ote câte s'ea cuprindeau acolo. I s'ea făcu rușine de slăbiciunea sa și scutură de o dată de la sine umbrele posomorite, care îi amăriseră vieța. Ômeii s'ei s'ea minunară f'orte de ac'astă schimbare neesplicabilă: și tot așa nu-și putea explica nici unul din ei, că ore ce caută contele in t'ote diminețile pe vârful munților. Peste patru s'eptă-măni s'ea lămuriră ins'ă cu toții, întregul Capri era cuprins de o surprisă nesp'usă, când s'ea lăți s'vonul, că frumósă Giusepina este mireasa lordului englez și că peste dou' luni va fi nunta. Fata fu invidiată din t'ote părțile, ins'ă după cum cred eu, nu pentru pers'ona soțului ei, ci pentru rangul s'eu inalt și pentru bogăția sa nem'esarată. Să țicea că lordul ar posed' dou'esprețece casteluri in Irlanda, astfel înc'at Giusepina va putea s'ea locuiescă in fie care lună a anului in alt castel; ba, s'ea țicea chiar că Domnul Thomas ar avea intrare liberă la curte și că va presenta pe soția-sa Maiestăței sale reginei britanice. Timp de dou' s'eptemăni nu s'ea vorbi de alt nimic de cât de logodna cea nouă, și alterațunea pe care o provocase acest eveniment, crescu din ți in ți, cu cât s'ea afla mai mult despre împrejurările contelui.

„Dar in una din țile s'ea auți de-o dată, că lordul ar fi fost la bogatul Giovanni Merluzzi și ar fi intrat in tocmelă pentru cump'erarea unei dintre moșiile lui. Giovanni Merluzzi este cel mai avut om de pe totă insula, pe atunci avea patru case pe drumul inspre marina mică. Una din aceste case, împreună cu grădina ei, voia s'ea cumpere contele.

„Aha, cuțetară ai noștri, asta o face, pentru ca s'ea p'etrecă din când in când vr'o câteva s'eptemăni in solitudine. aici are s'ea s'ea odihnescă Giusepina de plăcerile ei din lumea cea mare. Ce-i este contelui de o casă mai mult s'eu mai puțin. Ideia nu este rea. Astfel vom vedea pe coc'ona din timp in timp.

„Astfel vorbeau ômenii, și contele cumperă căsuța și aduse de la Neapolî mobilile trebnuinc'ose.

„După dou' luni s'ea serbă nunta. Toți s'ea mirau, că nu s'ea invitase nimeni dintre rudeniile contelui la acea serbare, dar apoi erăș s'ea țicea, că englezii ar avea obiceiul a serba cununile in deplină linisec: afară d'ac'icia s'ea scia că contele este un om pocit, care nu ținea amic'ia cu nimeni și care nu suferea nici o ființă omenească, afară de Giusepina sa. Lordul nu s'ea v'ed'use nici odată mai bine dispus și mai viu ca in ac'astă ți de s'erbătóre; creța cea unită de lingă gura

sa, dispăruse, fruntea-i era senină; nu mai puteam să-mi iau ochii de pe el. Intrăga sa ființă făcea impresiunea mării alinate după o noapte furtunosă. După cum am șis se schimbuse, se făcuse alt om din el.

„Acum asceptam din ți in ți ca se plece părechia tēnēră. In dar. In o diminētă se părea in adevēr că voiesc să por-nescă; in vaporul cel mic se dete foc mașinei, matrosii ridi-cară ancora, pânzele se imflară in vēntul matinal — și étă, corabia plutea in spre „cap Miseno...“ Dar era numai vapo-rul pe care-l trimitea contele a casă, cu marinarii săi impreună.

El și cu Giuseppe remăseră aici. Trecu o lună, trecură trei. La cele din urmă uitaserăm de acēstă părechia. Trăiau așa de retrași și fără sgomot in cât nici nu să mai observa prezența lor.

„De-odată érăș incepură vorbele. Tata Giuseppei alerga mâniat din casă in casă și injura pe ginere-sēu numindu-l un trădător, un nebun, un înșelător, și D-șeu mai scie câte tôte. La început nu-l înțelegea nimeni, nu scia-nimeni că prin ce lucru se scormonise pirtagul pescarului. Numai după multe întrebări încóce și incolo se află ceia ce se petrecuse.

„Contele Thomas de Sheffield cedase tótă averea sa vé-rului sēu in Englitera, rezervându-și numai o mică rentă, care era tocmai de ajuns pentru a sustinea o familiă trăind cu mare economiă.

„Așa-lucru nu se mai întâmplase de când lumea. Bētrēnul pescar sbiera ca un nebun și plāngea cu expresiuni lamentabile sērmana sa copilă înșelată și nefericită. Dar ce folos? Lucrul nu să mai putea schimba. Contele opunea asprimei pescarului o linisce cumpētată și la cele din urmă bātrēnul se linisci.

„Ba șeu“ — șicea el mai târșiu cătră tata-meu, — ba șeu, nu este réu. „Au din ce trăi ér cu ei nu pot lua nimic, când vor trece o dată dincolo... Eu in tótă viēta mea n'am avut nimic, și nici Giulia mea, D-șeu s'o erte — și totuș am im-bātrinit in cinste și omenie și am fost vesel și fericit, până ce mi-a dus pe Giulia la ingropătore.

„Astfel se mângăia tata Giuseppei, și noi cu toți îi di-ceam că are dreptate, căci contele, comparat cu cea mai mare parte dintre locuitorii insulei, era bogat și afară de acēsta un domn mare, cum nu era altul al doilea de la Sorrent până la Ischia.

„De atuncî părechea fericită n'a mai părăsit insula. Giu-sepina are doi copilași, un băiat și o fētă, semenii părinților. Contele nu trăiesce de cât pentru nevastă-sa și pentru cărțile sale... căci totuș nu s'a putut desface pe deplin de obiceiurile sale cele vechi.

„Au trecut peste șese ani de când s'a măritat Giuseppea după lordul ei; peste șese ani a petrecut Thomas de Sheffield in locul acesta; dar pre cât sciu eu, nu a dorit încă nici o dată a mai vedea lumea cea mare. Veți d-le că nu toți au ideile d-tale. Pentru d-ta globul terestru este prea îngust; dar pôte va veni timpul, unde nu vei cere nici d-ta mai mult de cât un locușor liniscit și aseuns și un suflet cu care să puteți trăi pacinici in solitudine.“

Ea tăcu. Vēntul nopturn se juca cu cosițele ei. Buzele ei păreau a se mișca încă; luna impresora fața ei frumoșă cu o lumină magică. „Teresita“ șisei eu prindēndu-o de mâna ei cea dalbă, „iș mulțamesc. Istoria d-tale are un sens mai adēnc, de cum poți s'o scii chiar d-ta. Incă o dată iș mul-țamesc.

Bātu la unspredece. Sē ridică in pripă.

„Sânta Madona“ ingină ea »ce vor crede suriórele. Fe-licissima notte Signore, felicissima notte.“

„Alergă la ușă. După douē secunde dispăruse. Ca o ul-timă salutare filfăi haina ei albă din loggia mică.

A doua ți des de diminētă mă pusei cu companioniș mei de călătorie in barcă. Pe Teresita nu o mai vēđui. Dar in urechi in rēsunau cuvintele cântărei ei celei dulci:

Dicesti a me non piangere
Che tu la mia sarai . . .

»La Apolon« șisei in mine, »când mă voi sătura vr'o dată de mine și de lume, ca acel englez nebun, voi veni la Capri și . . .

In acest moment mă salută o batistă filfăindă de pe te-rasă, d'abia perceptibilă in lumina albastră a depărtărei.

Era drăgălașa Teresita cu ochii intunecați.

Tușnad.

Ah, mi-e dor mi-e dor de tine
Așgeraș cu dulci lumine
Ah, mi-e dor și plāng cu jale
Tot privind in a ta cale.

Au trecut ani de când, sēra pe lună cântam acest viers de dor cu vocea vibrătore colea »după ziduri« sperând că și tu vei fi p'acolo și vei așdi cântarea mea. Da, au trecut ani de când mi s'a implinit dorul, și étă că acum il resimțesc érăș. Noi il credeam stins, dar numai se invelise cu cenușa oboșe-lor de tôte șilele, cu scrumul grijelor vietei, și scēntea năđușit sub acel vël indoit. Acum l'a desvêlit sullarea depărtărei și-mi încăldesce sufletul.

Da iubita mea soție, mi-era dor de tine și de copilașul nostru. V'am vēđut, v'am imbrătoșat și acum sorbesc din cupa suvenirilor

Ce loc frumos este Tușnadul! un adevērat rai. Dar cum șice vorba poporului: »hai, hai, mult e până in rai!«

Tușnadul e departe și eu sunt legat de acest oraș. Odată pe septemână pot inșe dispune de treideci și șese de ore, douē nopti și o ți. Pentru a merge la Tușnad și a mă întorșe in trebuesc douē nopti, in remâne dar o ți ca să fiu cu voi. Doueșeci și patru de ore pe drum și numai douespredece la voi!

A merge in drum așa de lung cu grijea in suflet de a fi intors exact la ora fixă este un chin, a infrunta tôte casu-alitățile ce inșoțesc o asemenea călătorie, a indura tôte capriciele ale suveranului birjar este o adevērată tortură.

Plecarăm la șapte ore din Brașov. Până la Sân-Georgiu unde sosirăm după șece ore nu ni se întâmplă nimic, cu tôte că soțiul mēu de călătorie avea reputațiunea de un om »cu pricină«. Voiam să plecăm de la Sân-Georgiu pe la douē ore, dar un amic ni spuse se asceptăm mai bine lumina șilei, căci mai multe punți de pe drum erau stricate și am fi riscat a ne resturna trecēnd noștea p'acolo.

Hotărșirăm a urma după șfatul amicului. Ne culcarăm dând birjariului ordin să ne descepte la trei ore. Ne tređirăm pe la patru, superatiș de neponctualitatea birjarului. Il zorirăm. »Numai să adap caii ș'apoi plecăm« ni șise el. Trecură șece minute, trecură cincispredece. Stam ca pe ace. Afurisitul birjar ni fura timpul cel neprețuit. Merserăm să vedem de ce zăbovesce. Birjarul injura, alerga ici, alerga colea, caulă pot-cóve, cuie, ciocan. Un cal perduse o potcova. După mai multă alergare, gāsi potcove, cuie și ciocan. Ridicără piciorul calului, se încercară a-l potcovi. Calul stetea cu răbdare, un minut, douē, apoi i se urș și lui și incepu să-și smucēscă pi-ciorul. Noi priveam disperați. »Lasă calul, să mergem numai cu doui.« — Nicî pentru Dumnezeu din cer nu fac una ca asta! — »Șfirșesce dar, și nu ne ține aici, căci n'am plecat pentru a pierde timpul pe drum!« — Me duc la faur. — Și birjarul se duse la faur. Noi eram revoltați, turbați, cercărăm să mergem cu allă trășură. Birtașul era gata să ne ducă. Intru aceia se întorșe birjarul. »Ei bine omule ce ai de gând cu noi.« — Duc calul la faur, să-l potcoveșcă. — »Și când vom pleca?« — Pôte peste o jumētate de oră. — »O jumētate de oră, și încă și asta numai cu pôte« exclamarăm noi, nu-i de suferit, plecăm cu trășura birtașului. Plecarăm, lăsând vorbă birjarului, să vină negreșit după noi.

Caiș birtașului erau stătuți, mergeau mai mult in pas de cât in trapet. Făcurăm cu o oră mai mult pe cale ca de obicei. Sosirăm la Tușnad după nouē ore.

Te revădui, salutai copilul, inima mi s'învesele de bucuria v'oastră, uitai de cale, uitai de întorcere, uitai de t'ote, timpul trecea cu o iuțela necredută.

Cum să nu fi trecut. Nu v'ê aveam pe voi lingă mine și împrejurul meu, casele cele pitoresce, munții înalți, dumbrava cu brați aromatici, oltul șoptitor, cu un cuv'ent t'ote deliciurile sufletesci și materiale. Gustam în acele ore esența romanticismului, cum să nu-mi fi trecut ele ca prin sbor.

Cu t'otă realitatea lor, deliciurile gustate aveau un fundament pur ideal, și étă momentul nefast, în care s'ê surpă ac'astă temelie aș'edată pe curate năluciri. Dederăm de fundul real. Birjarul nostru venise la Tușnad, dar găsind pasageri, care i promiseau mai mult, de cum îl tocmiserăm noi, s'ê profită de ocaziune, și sub pretext, că noi singuri l'am părăsit la Săn-Georgiu, ne părăsi acum și el la Tușnad și nu voi să ne ducă înapoi.

Ce să facem pentru Dumneșeu? A doua și cel mult la nou' ore trebuia să fim negreșit la Brașov, și acum era la patru, ne mai răm'anea numai trei ore, apoi trebuia să plecăm și n'aveam cu ce.

Eram apr'ope să disperăm. Un ultim refugiu ne răm'ăsese. În satul din vecin s'ê găseau car'ê ț'erănesci. Trimiserăm după un asemenea car. Veni, tocmai la ș'apte când trebuia să pornim.

Era o căruță fără arcuri, — s'ê înțelege, — acoperită cu o rogojină trasă peste nisce bețe incovăiate și lăsate așa de jos în cât la fie care sdruncinătură mai mare, ne loveam cu capul de ele. Și aceste sdruncinături mai mari, ah! nu erau rare nici de cum, ér sdruncinătura mai m'eruntă era vai! pré, pré desă, neconținută, nefinită, perpetuă, constantă, prăpădit'oră, inebunit'oră, ucigăt'ore. Erau momente unde credeam că t'ote măruntaile din mine și-au schimbat locul lor, im părea că inima im bate în ficat, și că plămânii im resufla în stomac. Picerile mi s'ê întepeniră, osul spinării mi s'ê gârbovi. Am îndurat un adev'erat martiriu până ce am ajuns a casă.

Și totuș, chiar în riscul de a mai suferi încă o dată ce am suferit, mă gândesc érăș cu dor la proximal moment, unde voi putea din nou întreprinde peregrinagiul la Tușnad.

La revedere dragii mei!

(Menagiul reginei din Anglia.) — Într'o f'oi'ie engleză g'ăsim următ'orele date interesante: Bucăt'arul s'eu vătavul reginei Victoria are, afară de m'ancare și locuință, un salariu de 700 lire sterline (7000 flor.) pe an; el are patru ajut'ore, cari duc t'ote socotelile, m'ës'oră și cântăresc și au a face cu furnisori; apoi mai are un alergăt'or și o servit'ore. Afară de ac'east'î impiegal'î, mai este în bucăt'arie un ș'ef-bucăt'ar cu o l'efă de 700 lire sterline (7000 flor.), apoi 4 prim-bucăt'ari, fie-care cu 350 lire (3500 flor.) pe an și ei au dreptul să tocm'escă 4 băieți cu câte 150—200 lire (1500—2000 flor.) pe an; apoi 2 r'endași, 2 bucăt'ari, 2 frigari, 4 spălăt'ori, 3 servit'ore, un sufragiu, 2 ómenii pentru verdețuri și 2 pentru aparatul cu vapor. În cofet'arie servesc 2 cofet'ari cu 300 lire (3000 flor.) pe an. 1 băiat, trei ajut'ore, 1 alergăt'or, un plăcint'ar cu dou' asistente și 3—4 femei-cafegii. Departamentul spălăt'oriei e compus numai din 2 femei și 2 servit'ori. Gentlemanul pimniței are o l'efă anuală de 500 lire (5000 flor.) El alege și cump'eră vinul pentru masa regală. Apoi vine sufragiu cu 250 lire (2500 flor.), al doilea sufragiu cu 150 lire (1500 flor.), al treilea cu 90 lire (900 flor.) și un ajutor cu 25 lire (250 flor.) Dulapul cu argint'aria e sub paza a trei impiegal'i cu o l'efă anuală de câte 160. (1600), 150 (1500) și 120 lire (1200 flor.); apoi mai sunt un groon și 6 ajut'ore. Acest post e relativ r'eu plătit, căci impune o mare r'espundere; numai în Windsor argint'aria face 3.000.000 lire (30.000.000 florint'). Un post greu este de a îngriji de cărbunii Maj. Sale, căci aci sunt ocupate 30 de pers'one.

(Marchizul de Vate), unul din cei mai avuți nobili catolici din Anglia, care iubesc prea mult copil, nu de mult a c'instit cu ceaiu și prăjituri 20.000 de copii de bucurie, că i s'a n'ăscut un băiat. R'endul meselor a fost lung de 16 kilometre și fiind că dinp'ună cu copil veniseră părinți

Editura tipografii Alexi Brașov.

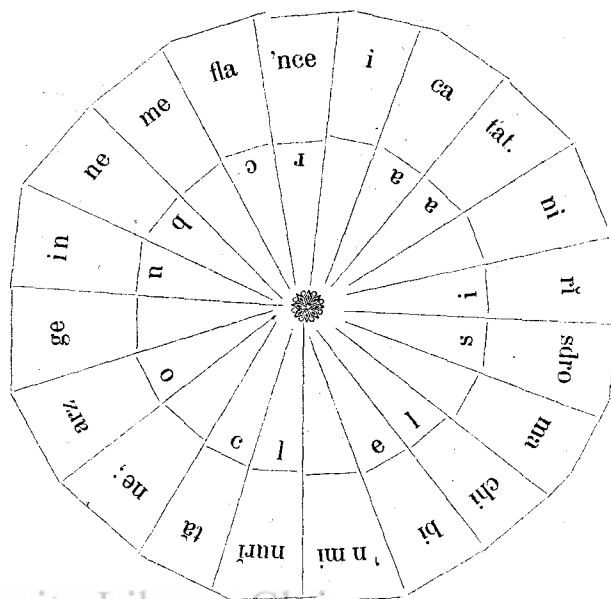
și rude în număr de 50.000 pers'one, numai acestea au consumat 200 măji de prăjituri (8.800 oca). (Resb.)

(Replica cerșet'orului). — O feci'oră b'etrână cum s'ê cade, vestită pentru avariția ei, nu dete nici un ban unui cerșet'or. Acesta i d'ise cu sup'erare: »Ce bine era să fi fost d-ta Eva!« — »D'ér de ce calicule? îl întrebă ea — »Pentru că d-ta«. replică el, »ai fi m'âncat singură din pomul cunoscinței, și n'ai mai fi dat și lui Adam«. (Resb.)

Găcitură

de Virgiliu Onițiu.

Silabele din cercul din afară constitu'ê 2 r'enduri din o poeziă lirică a unui poet român, a cărui nume s'ê p'ote descifra din cercul silabelor interioare.

Îndrumare. Deslegarea s'ê face în modul următ'or: s'ê ia o silabă, de la care s'ê num'eră cu trei rațe mai departe și silaba dintre rața a treia și a patra s'ê împreunează cu aceea, cu carea am început și așa s'ê procedea mai departe luându-se tot a patra silabă (în cercul cel mare din st'anga în d'reapta; adecă într'o direcți'ă cu cursul orologiuului; ér în cercul interior întors silaba cu care începem num'eră una, apoi s'arim preste locurile cele d'ou' ce urm'eză, și locul următ'or, adecă al patru-lea s'ê ea cu silaba sa.) — Așadar întrebarea e numai cu care silabă s'ê începem și găcitura e lesne de deslegat.

Deslegarea se va da în numărul următ'or.

Deslegarea găciturii din Nr. 5.

1, Renegatul, 2, cercel, 3, pod'obă, 4, ț'evă, 5, amor, 6, s'orele, 7, rosa, 8, Napoleon, 9, curcan, 10, Elena, 11, m'orm'ent, 12, luptă, 13, re-sunet, 14, cor'ona.

1—53. Cel ce pentru lege, pentru ț'eră m'ore,

Vede a sa m'orte ca o s'erbăt'ore.

Bine au deslegat-o; Domnii: Simeon Theodoru, Brașov. Constantin Băill'ă, Vale. B. O. Popescu, Hujajeu. Achim Jurca, Hoda. D'onnele Paraschiva I. Dariu, Satlung. Mariă G. Ludu Preșmir.

Posta Re-dacțiunei

D-lui V. O. Szegedin. Să vede ț'eba, că esplicările n'ostre în privința fabulei D-tale n'au fost destul de înțeleșibile, căci ni-ai retrimis fabula érăș fără fabulă adică lipsită de ori-ce acțiune s'eu înodare și desnodare interesantă. Ce ai mai adaogat s'ar fi înțeleș de sine, astfel, în loc de a câștiga poeziă D-tale prin noul adaos a pierdut, căci cum d'ice francezul: l'art, d'ennuyer, c'est de tout dire.

D-lui Dr. M. Sibiu. Mulțămită pentru cele trimise.

D-lui Gh. Beleşti (România). Am primit 18 franci prețul de abonament pe un an. V'am expediat îndată numărul restant.

Onorațiil' abonati, cari nu ni-au trimis încă prețul de abonament sunt rugați a urma după exemplul laudabil ce li dă Domnul Gh. C. ca să nu fim siliți a sista expedițiunea f'oi.

Redactor responsabil: Theochar Alexi.